

TOMASZ GOCEL

DZIAŁALNOŚĆ KOŁA MISYJNEGO IM. O. JANA BEZYMA W KIELECKIM SEMINARIUM DUCHOWNYM (1927-1940)

WSTĘP

Wyższe Seminarium Duchowne w Kielcach istnieje prawie trzysta lat – to dobra okazja, aby świętować ten ważny jubileusz¹. Dzieje tej uczelni rozpoczęły się w 1723 r., gdy biskup krakowski Konstanty Felicjan Szaniawski zwrócił się z prośbą do przebywającego w Warszawie prezesa Instytutu Księży Życia Wspólnego, zwanych *bartoszkami* albo *komunistami*, ks. Michała Gassa, o przysłanie członków Instytutu do Kielc w celu prowadzenia planowanej fundacji. Do Kielc skierowano wtedy wicerektora seminarium warszawskiego i wikariusza kolegiaty św. Jana ks. Andrzeja Józefa Karasia z poleceniem, aby dokładnie zbadał na miejscu warunki i zastosował się do prośby biskupa².

Jubileusz 300-lecia najstarszej wyższej uczelni w Kielcach stanowi sposobność do przedstawienia jej przeszłości, zresztą wielokrotnie już zgłębianej przez jej absolwentów w pracach naukowych³. Jest to też okazja do

---

Ks. dr TOMASZ GOCEL – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Teologii, Instytut Nauk Teologicznych; e-mail: tomasz.gocel@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6821-5599>.

¹ W czasie obchodów jubileuszy istnienia Wyższego Seminarium Duchownego są upamiętniane ważne wydarzenia związane z historią tej uczelni. Ostatnio w 2017 r. Kościół kielecki dziękował za 290 lat funkcjonowania seminarium, opierając się na dacie jego erygowania 9 września 1727 r., wcześniejszy jubileusz, w roku 2001, dotyczył 275-lecia tej instytucji, w 1977 r. przeżywano 250-lecie, a w 1927 r. – 200-lecie, por. T. GOCEL, *Kalendarium Seminarium Duchownego w Kielcach*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 16(2017), s. 29.

² Tamże, s. 23; por. N. ZIĘBA, *Z dnia na dzień przez stulecia 9 września 1727 r.*, [w:] *Kalendarz świętokrzyski 2005*, red. J. Daniel, Kielce: Jedność 2004, s. 277; D. OLSZEWSKI, *Wprowadzenie historyczne*, [w:] *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej 1999*, Kielce: Kuria Diecezjalna 1999, s. 34.

³ Wśród najważniejszych prac naukowych dotyczących dziejów Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach wymienić należy m.in.: T. WRÓBEL, *Seminarium Duchowne w Kielcach*,

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

pokazania organizacji, które wpisały się w dzieje kieleckiego Seminarium Duchownego, a dotychczas nie były przedmiotem systematycznych badań. Jedną z takich organizacji było Koło Misyjne im. o. Jana Beyzyna, funkcjonujące w seminarium kieleckim w latach 1927-1940, zrzeszające kleryków⁴. Celem niniejszego opracowania jest ukazanie jego genezy i struktury organizacyjnej oraz działalności formacyjnej wśród alumnów kieleckiego seminarium. Badaniami objęto również dzieła miłosierdzia na rzecz misji świadczonych przez Koło i udział kleryków w formacji misyjnej wiernych diecezji kieleckiej⁵.

---

maszynopisy w kilku teczkach – teuszka I: *Wprowadzenie*, t. II: *O Seminarium*, t. III: *Uposażenie*, t. IV: *Alumni*, t. V: *Zwierchność seminaryjna*, t. VII: *Wychowanie seminaryjne*, t. VIII: *Niższe Seminarium Duchowne*; TENŻE, *Nauczanie filozofii i teologii w Kieleckim Seminarium Duchownym (1727-1962)*, „Nasza Przeszłość” 1983, t. 59, s. 97-163; TENŻE, *Dzieje Seminarium Duchownego w Kielcach na przestrzeni 250 lat*, [w:] *Księga jubileuszowa 1727-1977. 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*, Kielce: Kuria Diecezjalna w Kielcach 1977, s. 51-176; *Kultura teologiczna Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1727-2002. Księga jubileuszowa*, red. D. Olszewski, R. Kuligowski, K. Gurda, Kielce: Jedność 2002, s. 65-78; *Bibliografia piśmiennictwa profesorów Seminarium Kieleckiego 1727-2001. Księga jubileuszowa*, oprac. D. Krześniak-Firlej, W. Firlej, A. Kaleta, Kielce: Jedność 2002; *50 lat służby kapłańskiej Bogu, Kościołowi, Ojczyźnie*, oprac. E. Chat, Kielce: Jedność 2002; J. KUŚMIERZ, *Dokumenty biskupie dotyczące Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1726-1918*, [w:] *Powołanie i służba. Księga jubileuszowa ku czci Biskupa Mieczysława Jaworskiego w 70. rocznicę urodzin*, red. K. Gurda, T. Gacia, Kielce: Jedność 2000; J. KUŚMIERZ, *Profesorowie Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1727-1918*, [w:] *In vinculo communionis. Księga jubileuszowa ku czci biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana w 60. rocznicę urodzin*, red. T. Gacia, Kielce: Jedność 1999, s. 169-203; D. OLSZEWSKI, *Reorganizacja Seminarium Duchownego w Kielcach za rektoratu ks. Macieja Majerczaka (1841-1848)*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 53(1977), nr 4-5, s. 229-243; D. OLSZEWSKI, *Kultura teologiczna w Kielcach*, [w:] *Pamiętnik świętokrzyski. Studia z dziejów kultury chrześcijańskiej*, red. L. Kaczanowski, A. Massalski, D. Olszewski, J. Szczepański, Kielce: Kieleckie Towarzystwo Naukowe 1991, s. 65-78; J. ZDANOWSKI, *Z walki o wolność Kościoła pod zaborem rosyjskim. Karta z dziejów Seminarium Duchownego w Kielcach u schyłku XIX stulecia*, Kielce: Administracja „Przeglądu Homiletycznego” 1925; *Seminarjum Kieleckie. Rys historyczny i dokumenty*, oprac. F. Puchalski, Kielce: Drukarnia i Litografia St. Święcickiego 1901; J. ZDANOWSKI, *Seminarjum Duchowne w Kielcach. Rys historyczny w dwóchsetną rocznicę założenia*, Kielce: Drukarnia „Jedność” 1927; J. PYCIA, *Nad Cichą*, cz. 2, Kielce: J. Łęski 1937. O przygotowaniu kleryków do zadań społecznych w diecezji kieleckiej zob. M. MARCINKOWSKA, *Aktywność społeczno-polityczna duchowieństwa diecezji kieleckiej w latach 1918-1939*, praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. zwyczaj. dr. hab. M. Markowskiego na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Kielce 2018, maszynopis w posiadaniu autora, s. 33-50.

⁴ Początkowo Koło Misyjne im. o. Jana Beyzyna działało pod nazwą Stowarzyszenie Apostolstwa Kleryków (1920), od 1923 r. zmieniło nazwę na Sekcję Misyjną przy Sodalitacji Marińskiej Seminarium Duchownego w Kielcach. W 1927 r. przyjęło nazwę ostateczną: Koło Misyjne im. o. Jana Beyzyna.

⁵ Ogólnie o misyjnych organizacjach w diecezji kieleckiej działających pod nadzorem ks. Józefa Pawłowskiego w artykule: A. KALETA, *Błogosławiony ks. Józef Pawłowski jako organizator*

GENEZA POWSTANIA I STRUKTURY ORGANIZACYJNE

Kościół katolicki od momentu założenia do czasów nam współczesnych wypełnia nakaz misyjny Jezusa Chrystusa wyrażony w słowach: „Idźcie więc i pozyskujcie uczniów we wszystkich narodach! Udzielajcie im chrztu w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego”⁶. To swoje podstawowe zadanie realizuje bezpośrednio poprzez działalność duszpasterską na terenach misyjnych i pośrednio przez organizowanie pomocy dla misjonarzy w krajach chrześcijańskich.

Dynamiczny rozwój katolickiej misjologii, obejmujący zarówno misjonarzy, jak i tych, którzy im pomagali, rozpoczął się na początku XX wieku. Z jednej strony było to związane z zainteresowaniem tą problematyką na uniwersytetach, a z drugiej – zaangażowaniem misyjnym papieży⁷, np. papież Leon XIII (1878-1903) zarządził, aby co roku w uroczystość Trzech Króli zbierać w całym Kościele składkę na cele misyjne⁸, jego następca Pius X (1903-1914) zreformował kongregację zajmującą się działalnością ewangelizacyjną, z kolei Benedykt XV w encyklice *Maximum illud* z 30 listopada 1919 r. zachęcał duchowieństwo i ludzi świeckich do większego zaangażowania misyjnego⁹. Owocem zaangażowania papieży w dzieło ewangelizacji świata stało się utworzenie kilku organizacji misyjnych, m.in. Towarzystwa Misji Zagranicznych w Mediolanie, Misji Afrykańskich w Weronie i czterech tzw. dzieł misyjnych, a wśród nich: Dzieła Rozkrzewiania Wiary, Dzieła Świętego Dzieciństwa Misyjnego, Dzieła św. Piotra Apostoła i Związku Misyjnego Kleru¹⁰.

W diecezji kieleckiej najwcześniej powstała agenda włoskiego Związku Misyjnego Kleru, erygowana 1 lutego 1922 r. w Kielcach głównie dzięki

---

dział misyjnych w diecezji kieleckiej, „Kieleckie Studia Teologiczne” 2(2003), s. 357; pośrednio na zainteresowanie misjami katolickimi w kieleckim Seminarium Duchownym zwraca uwagę autor biogramów do słownika biograficznego polskich misjonarzy pracujących wśród Polonii zagranicznej, zob. J. SZYMAŃSKI, *Duszpasterze Polonii i Polaków za granicą. Słownik biograficzny*, t. I, Lublin: Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kolbuszowej 2010, t. III, Rzeszów: Bonus Liber 2020; T. WRÓBEL, *Seminarium Duchowne*, t. IV: *Alumni*.

⁶ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Mt 28, 19, Warszawa: Pallottinum 2005.

⁷ Por. L.J. LUZBETAK, *Kościół a kultury. Nowe perspektywy w antropologii misyjnej*, Warszawa: Verbinum 1998, s. 29.

⁸ Por. LEON XIII, *Catholicae Ecclesiae* z 20 XI 1890 r., [w:] *Breviarium Missionum. Wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, oprac. B. Wodecki, F. Wodecki, F. Zapłata, Warszawa: Wydawnictwo ATK 1979, s. 177.

⁹ Por. F. ZAPŁATA, *Dzieło misyjne w nauczaniu Kościoła*, „Zeszyty Misjologiczne” 2008, t. 1, cz. 1, s. 134.

¹⁰ Por. A. KALETA, *Polskie katolickie czasopiśmiennictwo misyjne w II Rzeczypospolitej*, Kalisz: Wega A 2001, s. 28.

zaangażowaniu ks. Józefa Pawłowskiego, który był świadkiem intensywnego rozwoju misjologii katolickiej podczas studiów na Katolickim Uniwersytecie w Innsbrucku¹¹. Po powrocie z zagranicy do diecezji jako profesor kieleckiego Seminarium Duchownego nawiązał kontakty z krakowskim dyrektorem Dzieła Dzieciństwa Misyjnego i starał się przeszczepić na rodzimy grunt organizacje wspierające działalność ewangelizacyjną. Zależało mu szczególnie na skupieniu duszpasterzy i kleryków w organizacji, która mobilizowałaby ich do wspierania rozmaitych inicjatyw na rzecz misyjnego uświadamiania społeczeństwa i niesienia pomocy rozsianym w świecie katolickim misjonarzom¹². W artykule programowym zamieszczonym w „Przeglądzie Diecezjalnym”, posługując się argumentacją wziętą z Pisma Świętego i dokumentów papieskich, ks. Pawłowski zachęcał kapłanów do zaangażowania misyjnego i wskazał najważniejsze zadania z tym związane, a wśród nich m.in.: „[...] przez ambonę, katechizację i konferencje specjalne obudzić wśród wiernych współczucie nad losem pogan, jak również zachęcić ich do wspierania modlitwą i ofiarami dzieł, jakie Stolica święta ku pożytkowi misyj poleciła i zatwierdziła”¹³. Założony przez ks. Pawłowskiego Związek Misyjny Kleru Diecezji Kieleckiej dzięki jego zaangażowaniu systematycznie się rozwijał, powiększając grono swoich członków, np. podczas rekolekcji kapłańskich związanych z obchodami 20-lecia istnienia Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary w jego szeregi wstąpiło 115 księży, natomiast w 1930 r. liczył 307 kapłanów, czyli 94% ogółu ówczesnego duchowieństwa diecezjalnego¹⁴.

Program ożywienia działalności związanej z misjami na świecie, ogłoszony przez papieża Benedykta XV w encyklice *Maximum illud*, dotyczył nie tylko duszpasterzy i osób świeckich, ale obejmował także alumnów seminariów duchownych. W odpowiedzi na sugestie Stolicy Apostolskiej ojciec duchowny kieleckiego seminarium, ks. Jan Białecki już w 1920 r. zorganizował Stowarzyszenie Apostolstwa Kleryków¹⁵. Początkowo zainteresowanie seminarzystów tą sprawą było niewielkie, o czym świadczy chociażby frekwencja na zebraniach organizacji, sięgająca zaledwie 26% ogółu kleryków. Przeło-

¹¹ A. KALETA, *Blogosławiony ks. Józef Pawłowski jako organizator dzieł misyjnych w diecezji kieleckiej*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 2(2003), s. 357; por. D. OLSZEWSKI, *Śługa Boży ks. Józef Pawłowski (1890-1942)*, [w:] *Męczennicy za wiarę 1939-1945*, red. W.M. Moroz, A. Datko, Warszawa: Michalineum 1996, s. 101.

¹² A. KALETA, *Blogosławiony ks. Józef Pawłowski*, s. 360.

¹³ J. PAWŁOWSKI, *Związek Misyjny Kleru*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” [dalej: KPD] 1921, z. 11, s. 235.

¹⁴ Archiwum Diecezjalne w Kielcach [dalej: ADK], T. WRÓBEL, *Seminarium Duchowne w Kielcach*, tom IV: *Alumni*, mps, s. 191.

¹⁵ A. KALETA, *Blogosławiony ks. Józef Pawłowski*, s. 364.

mowe stało się przyłączenie grupy do kleryckiej Sodalicii Mariańskiej. Od 11 lutego 1923 r., czyli przemianowania grupy Stowarzyszenia Apostolstwa Kleryków na sekcję Sodalicii Mariańskiej, zainteresowanie misjami w seminarium wzrosło, a frekwencja na zebraniach znacznie się poprawiła, zwłaszcza od momentu, kiedy zaczęto zapraszać z referatami specjalnych prelegentów. Podniosła się także liczba członków organizacji do 67, czyli 80% ogółu alumnów. Dzięki zaangażowaniu tak wielu sympatyków misji rozwinęła się działalność sekcji, m.in. zorganizowano bibliotekę, zaopatrzoną w książki i czasopisma o misjach, zawiązano pierwsze kontakty z misją polską w Rodzji w Afryce, zbierano ofiary na potrzeby misjonarzy.

Po czterech latach funkcjonowania sekcji misyjnej przy Sodalicii Mariańskiej Seminarium Duchownego w Kielcach (1923-1927) jej członkowie, za zgodą protektora ks. Białeckiego, przeprowadzili kolejną zmianę strukturalną, która polegała na utworzeniu osobnego Koła Misyjnego Kleryków im. o. Jana Bezyma [dalej: KMK] i włączeniu go do działającego w diecezji kieleckiej Związku Misyjnego Duchowieństwa [dalej: ZMD]¹⁶. Statut utworzonego w ten sposób KMK został uchwalony i zatwierdzony na zebraniach ogólnych 26 listopada 1928 r., 29 stycznia 1933 r. i 30 listopada 1938 r. Zgodnie z jego zapisem patronką KMK obrano Najświętszą Maryję Pannę i św. Teresę od Dzieciątka Jezus, przyjęto dewizę *Adveniat Regnum Tuum*. Sformułowano także cztery cele organizacji: rozbudzanie gorliwości i zapału do spraw misyjnych, pogłębianie wiedzy o misjach, wspieranie materialne i duchowe placówek misyjnych, szerzenie idei misyjnej wśród społeczeństwa. Wymienione cele miały być realizowane poprzez zapoznavanie się z ruchem misyjnym za pośrednictwem wygłaszania referatów, prowadzenie prenumeraty czasopism misyjnych, nawiązywanie bezpośredniej korespondencji z misjonarzami na placówkach misyjnych, czynne wspieranie misji za pomocą składek pieniężnych, dewocjonaliów, innych środków wartościowych, przez codzienne odmawianie modlitw wyznaczonych, ofiarowanie Komunii św. w intencji misji w wyznaczonych dniach. Członkami KMK mogli być wszyscy alumni kieleckiego Seminarium Duchownego. Udział w jego pracach umożliwiał korzystanie z przywilejów nadanych przez Stolicę Apostolską, m.in. odpustów zupełnych i częściowych¹⁷. Organizacja miała

¹⁶ ADK, Akta Seminarium Duchownego [dalej: ASD], sygn. SD-218, Zebrania Koła Misyjnego 1927-1940, Sprawozdanie z działalności Koła Misyjnego Alumnów Sem. Duch. w Kielcach im. o. J. Bezyma (16 X 1927-27 II 1929), k. 16.

¹⁷ Statut Związku Misyjnego Duchowieństwa z 14 kwietnia 1937 r. wymieniał przywileje duchowe przysługujące członkom organizacji, a wśród nich odpust zupełny: w uroczystości Trzech Króli, św. Apostołów, św. Michała Archanioła, św. Franciszka Ksawerego, raz w miesiącu

swój zarząd, składający się z sześciu członków powołanych na ogólnym zebraniu wyborczym na okres roku, np. na walnym zgromadzeniu Koła 23 marca 1935 r. wybrano nowy zarząd w następującym składzie: prezes kleryk Jan Ciemniński, wiceprezes kl. J. Rybczyk, sekretarz kl. T. Banach, skarbnik kl. H. Zagroba, bibliotekarz B. Postuła, kolektor znaczków R. Pluta. Koło dysponowało także swoimi funduszami pochodzącymi z wpisowego, składek miesięcznych, dobrowolnych ofiar, loterii, sprzedaży pocztówek misyjnych¹⁸. Nad całością prac KMK czuwał ksiądz protektor, którym został mianowany w 1927 r. wicerektor kieleckiego seminarium ks. Józef Pawłowski¹⁹, a jego następcą od 3 grudnia 1936 r. został ks. dr Szczepan Sobalkowski²⁰.

FORMACJA MISYJNA ALUMNÓW

Prezentacja referatów o tematyce misyjnej

W każdym roku działalności członkowie kieleckiego KMK spotykali się na zebraniach dwójakiego rodzaju. Pierwszy rodzaj spotkań, organizowanych zazwyczaj sześć do ośmiu razy w roku, to zebrania zarządu Koła, na których zarząd planował przedsięwzięcia i oceniał dotychczasową działalność. Natomiast tzw. zebrania ogólne, odbywające się co drugi miesiąc, przeznaczone dla wszystkich członków Koła, służyły do intensywnej formacji misyjnej oraz rozdzielania zadań przy podejmowaniu konkretnych inicjatyw misyjnych. Podczas spotkań ogólnych zawsze wygłaszano jeden referat o tematyce misyjnej, a następnie odbywała się dyskusja dotycząca przedstawionej problematyki. Referaty przygotowywali najczęściej klerycy – członkowie Koła, ponadto ksiądz protektor albo zaproszeni misjonarze. Zarząd KMK domagał się krótkich wystąpień prelegentów, nieprzekraczających 25 minut, należało przygotować streszczenie odczytu i przesłać je do „Gazety

---

w dniu dowolnie przez siebie wybranym i w godzinę śmierci, odpust stu dni za każdy pobożny uczynek spełniony na korzyść misji, przywilej antycypowania jutrzni i laudesów dnia następnego, byleby odmówione było Oficjum dnia bieżącego – por. *Przywileje duchowne udzielone członkom Związku Misyjnego Duchowieństwa*, KPD 1938, nr 10, s. 399-400.

¹⁸ ADK, T. WRÓBEL, *Seminarium Duchowne*, teczka IV: *Alumni*, mps, s. 193-194.

¹⁹ ADK, Akta Personalne [dalej: AP], sygn. XP-9/1, Akta personalne ks. dra Józefa Pawłowskiego, k. 11-12; *Koło misyjne*, KPD 1932, nr 5, s. 155-156. Ks. dr Józef Pawłowski, protektor Koła Misyjnego Kleryków w Kielcach, od 1936 r. sprawował funkcję członka Krajowej Rady Związku Misyjnego Duchowieństwa.

²⁰ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 9, Kielce 3 XII 1936, k. 117.

Kościelnej”²¹. Na podstawie sprawozdań Koła wiadomo, iż w ciągu dwunastu lat jego działalności na spotkaniach ogólnych ogłoszono 57 referatów w następującym porządku: w okresie dwóch lat sprawozdawczych 1927-1929 – 13 referatów²², w roku 1929/30 – 5 referatów²³, 1930-1931 – 5 referatów²⁴, 1931-1932 – 4 referaty²⁵, 1932/33 – 4 referaty²⁶, 1933/34 – 6 referatów²⁷, 1934/35 – 4 referaty²⁸, 1935/36 – 5 referatów²⁹, 1937/38 – 6 referatów³⁰,

²¹ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu Koła Misyjnego alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach 1927-1940, Protokół Nr 1, Kielce 10 III 1931. Umieszczenie w „Gazecie Kościelnej” streszczenia referatu miało służyć „propagandzie misyjnej”.

²² ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Sprawozdanie z działalności Koła Misyjnego Alumnów Sem. Duch. w Kielcach im. o. J. Bezymia (16 X 1927-27 II 1929), k. 16. Tytuły referatów m.in.: *Encyklika misyjna Piusa XI, Św. Franciszek Salezy, Syberia pod względem religijnym*.

²³ ADK, ASD, sygn. SD-218, Protokoły z zebrań ogólnych KMK z roku sprawozdawczego 1929/30 podają problematykę odczytów: *Misyjne Dzieło Papieskie św. Piotra Apostoła, O zwyczajach w Rodezji, Cywilizacyjne znaczenie misji katolickich, Praca misyjna protestantów, Świeckie Związki Misyjne*.

²⁴ ADK, ASD, sygn. SD-143, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej przy Sem. Duch. 1920-1931, Sprawozdanie z działalności Koła Misyjnego Alumnów Seminarium Duchownego im. o. J. Bezymia w Kielcach za rok akademicki 1930/31, k. 353. Tematy ogłoszonych w tym roku prelekcji misyjnych: *Losy chrześcijaństwa po rewolucji bolszewickiej i likwidacja religii w Rosji, Misje w świetle Zmartwychwstania, Wiadomości z terenów misyjnych na podstawie listów za rok 1929 i 1930, Rozwinięcie tekstu „Idąc tedy nauczajcie wszystkie narody” Mt 28,19, Katolicyzm w pierwszych wiekach a dzisiaj*.

²⁵ ADK, ASD, sygn. SD-144, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej przy Sem. Duch. 1932-1938, Sprawozdanie Koła Misyjnego al. Semin. Duch. im. o. J. Bezymia TJ w Kielcach za rok admin. 1931-32, k. 19. Tematy ogłoszonych prelekcji: *Odpusty i przywileje Związku Misyjnego Kleru, Polacy na misjach w Azji, Polacy na misjach w Afryce, Misje katolickie w Ameryce Południowej z uwzględnieniem misji Polaków*.

²⁶ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach 1924-1939, Sprawozdanie z działalności „Koła Misyjnego” alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach im. o. J. Bezymia za rok adm. 1932/1933, Kielce 27 II 1923, k. 16. W tym roku sprawozdawczym poruszano następujące tematy na prelekcjach: *Kleryk misjonarzem, Podzielenie się wiadomościami ze zjazdu misyjnego w Warszawie, Kwestia unijna w Polsce, Katolicyzm na wychodźstwie w Ameryce Północnej i nawrócenie plemienia Botokurów* (ks. Jan Kominek, misjonarz wychodźstwa polskiego i plemienia Botokurów).

²⁷ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach 1924-1939, Sprawozdanie za okres od 27 II 1933 r. do 12 III 1934 r., Kielce 12 III 1934, k. 25. Tematy wystąpień na zebraniach ogólnych: *Sprawa unijna w Polsce, Akcja misyjna konsekwencją należycie pojętego katolicyzmu, O misjach w prowincji Assam* (misjonarz ks. L. Piasecki, salezjanin), *Sprawy religijne i stan szkolnictwa polskiego w Brazylii od 1895 do obecnej chwili* (ks. J. Kominek misjonarz), *Działalność misyjna u protestantów, Obecny stan misji w Japonii* (bernardyn o. Wilk-Lutostański).

²⁸ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Sprawozdanie za okres 1934-1935, k. 102-112. Poruszano wówczas m.in. tematy: *Prześladowanie Kościoła w Rosji* (ks. prof. Sokołowski z Łucka), *Zakładanie i prowadzenie kółek misyjnych na parafii, Papieskie Dzieła Misyjne, Misje czynnikiem wychowawczym młodzieży* (kl. A.L. Szafrąński).

1938/39 – 5 referatów³¹. Po wybuchu II wojny światowej KMK ograniczyło swoją działalność i zaprzestało organizowania zebrań ogólnych połączonych z wygłaszaniem referatów i dyskusją uczestników spotkania³².

Wyświetlanie przeźroczy i filmów

W celu budzenia zapału misyjnego i pogłębiania wiedzy o misjach wśród alumnów KMK wykorzystywało najnowsze dostępne wówczas zdobycze techniki audiowizualnej, tzn. aparaty do prezentowania przeźroczy i projektorzy do wyświetlania filmów.

Prawie każdego roku działalności KMK podczas spotkań ogólnych, odbywających się w seminaryjnej sali synodalnej bądź w różnych lokalach w mieście, wyświetlano przeźrocza nawiązujące w treści do tematyki misyjnej. Przeźrocza nabywane były w centralach misyjnych albo wypożyczane w różnych instytucjach katolickich³³. Przedstawiały one działalność misyjną Kościoła katolickiego w Azji i Ameryce Łacińskiej, a także sylwetki misjonarzy i patronów misji. Objasnienia podczas projekcji przeźroczy przygotowywali wyznaczeni alumni członkowie KMK. W latach sprawozdawczych 1927/28 i 1928/29 w gmachu seminarium i w mieście przedstawiono serie przeźroczy pt. *Św. Teresa od Dzieciątka Jezus* (patronka misji), *Oblaci w Korei*, *Oblaci z Meksyku* (w sumie 9 prezentacji)³⁴. W następnym okresie sprawozdawczym 1929/30 pokazano jedną serię przeźroczy o działalności

²⁹ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1935/36, Kielce 14 III 1936, k. 53. Wygłoszono referaty: *Historia misji w Chinach*, *Pielgrzymka do Ziemi Świętej* (ksiądz protektor), *Święty Paweł wzorem misjonarza*, *Kościół w Abisynii*, *Misje na ambonie w perykopalach całego roku*.

³⁰ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1937/38, Kielce 14 III 1938. Tematy wygłoszonych referatów: *Bł. Andrzej Bobola kapłan i męczennik* (ks. Sz. Sobalkowski), *Obecny stan misji w Amerykach i w Australii*, *Mdłe tego świata wybrał Bóg, aby zawstydić mocnych* (ks. Sz. Sobalkowski), *Kapłan katolicki, a misje* (ks. mgr W. Piwowarczyk), *Światła i cienie zagadnienia Unii* (ks. D. Filipowicz), *Sprawozdanie ze Zjazdu ZMDW w Poznaniu*.

³¹ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokoły zebrań Koła Misyjnego z roku sprawozdawczego 1938/39. Tematy referatów: *Udział Polski w dziele misyjnym w ciągu wieków*, *Polskie misje w Azji*, *Protestanci przy pracy w krajach misyjnych* (ks. protektor), *Historyczny rys pracy misyjnej* (o. Urban TJ), *Prace polskich misjonarzy w Państwie Żółtego Smoka* (ks. Sitko).

³² ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Rok 1939-1940 (Tempore belli), Protokół Nr 1 z 28 II 1940 r., k. 169-171.

³³ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 1, Kielce 29 II 1929, k. 4. Na zebraniu zarządu uchwalono pożyczkę 80 zł z Samopomocy Kleryckiej na spłatę innej pożyczki, za którą kupiono przeźrocza o św. Teresie od Dzieciątka Jezus.

³⁴ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Sprawozdanie za okres 16 X 1927-27 II 1929, k. 16. Prezentacja o Meksyku składała się z 49 przeźroczy; por. ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 10, Kielce 25 I 1929, k. 8.

misyjnej w Chinach³⁵. Później (1930/31) zaprezentowano przeźrocza o życiu i działalności św. Pawła³⁶. W kolejnym roku ks. Konieczko, misjonarz pracujący w Afryce Południowej, omawiał na podstawie przeźroczy działalność misyjną i życie codzienne misjonarzy wśród tamtejszych plemion³⁷. Na zebraniu zarządu KMK z 28 stycznia 1933 r. zapowiedziano pokaz przeźroczy wypożyczonych od księży salezjanów z Warszawy o misjach w Indiach i życiu dzieci chińskich³⁸. Rok później prezes Koła korzystał z przeźroczy w Niedzielę Misyjną na Karczówce³⁹, natomiast 10 lutego 1936 r. została zademonstrowana seria przeźroczy pt. *Katolicyzm w Japonii XX w.*⁴⁰ Następną informacją o wyświetlaniu przeźroczy o tematyce misyjnej pochodzi dopiero z października 1937 r. – podczas akademii misyjnej zorganizowanej w klasztorze pobernardyńskim na Karczówce i w Domu św. Zyty przy ul. Wesołej, czyli poza seminarium, prelegent ks. Józef Szymkiewicz użył kilku obrazów, ilustrując odczyt o życiu o. Jana Bezymia⁴¹. Ostatni raz wykorzystano przeźrocza – do przybliżenia życia i działalności patronki misji św. Teresy od Dzieciątka Jezus – już po wybuchu II wojny światowej w święto Akcji Katolickiej, tzn. w uroczystość Chrystusa Króla w ostatnią niedzielę listopada 1939 r.⁴² Sięgnięto wtedy do własnych zasobów z powodu trudnych warunków wojenno-okupacyjnych.

Oprócz pokazów przeźroczy, źródła archiwalne informują o dwóch projekcjach filmów propagujących misje katolickie. Dochód z tych seansów przeznaczono na wsparcie dla misjonarzy pracujących w różnych krajach Azji, pozostających w stałym kontakcie z kieleckim KMK. Protokół ze spotkania ogólnego Koła z 15 listopada 1938 r. informuje o projekcji filmu pt. *Tajemnice Indii*⁴³, a w zapisie przebiegu zebrania zarządu KMK z 23 listopada

³⁵ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Sprawozdanie za czas 1 III 1929-1 III 1930, k. 29.

³⁶ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1930/1931, Kielce 1 III 1931, k. 4.

³⁷ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1931/1932, k. 7.

³⁸ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 3, Kielce 28 I 1933, k. 49. Zarząd zaproponował wyświetlenie przeźroczy o misjach w Indiach w gmachu Seminarium Duchownego, a także w Domu św. Zyty i zakładach salezjańskich na terenie Kielc. Dobrowolne ofiary uzyskane podczas przedstawiania przeźroczy miały być przekazane księżom salezjanom.

³⁹ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 4, Kielce 16 X 1934, k. 69.

⁴⁰Tamże, Protokół Nr 5, Kielce 14 II 1936, k. 79.

⁴¹ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 4, Kielce 24 X 1937, k. 131.

⁴²Tamże, Protokół Nr 1, Kielce 28 II 1940, k. 169.

⁴³Tamże, Protokół Nr 2, Kielce 15 II 1938, k. 150. Protokół nie podaje dokładnej daty seansu filmowego, ale artykuł zamieszczony w lokalnym czasopiśmie katolickim wskazuje na Niedzielę Misyjną 23 października 1938 r., por. „Gazeta Tygodniowa” 1938, nr 45, s. 542. Zarząd KMK

1937 r. znajduje się notatka o sprowadzeniu z Katowic do Kielc filmu o misjach w Chinach⁴⁴.

Zarząd Koła planował rozwinąć ideę propagowania misji w społeczeństwie za pośrednictwem filmów, dlatego wraz ze ZMD uzgodniono zakupienie małego projektora, jednak zbyt wysokie koszty transakcji zdecydowały o porzuceniu tego pomysłu. W zamian gromadzono środki na nabycie epidiaskopu. Sprawą zakupu miał się zająć ks. Gielniewski, jednak i tego nie udało się zrealizować⁴⁵.

Prenumerata czasopism misyjnych

Kolejnym sposobem przekazywania wiedzy o misjach i budzenia zainteresowania tego typu działalnością Kościoła katolickiego było udostępnianie klerykom czasopism zajmujących się problematyką misyjną. Zaprenumerowano je do oddzielnej biblioteki KMK, a ich zakup w części sfinansowała Samopomoc Klerycka. Zamówione przez koło czasopisma najpierw dawano do czytania alumnom, a potem składano je w bibliotece. Pierwsza wzmianka o czasopismach misyjnych, z których korzystali seminarzyści, pochodzi ze sprawozdania Sekcji Misyjnej przy Sodalitacji Mariańskiej alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach z 16 czerwca 1927 r. W tym czasie klerycy mieli do dyspozycji 26 egzemplarzy „Misji Katolickich” oraz 10 innych czasopism misyjnych, m.in. „Echo z Afryki” i „Murzynek”⁴⁶. Sprawozdanie z działalności KMK za rok 1931/32 informuje o skompletowaniu roczników dwunastu czasopism misyjnych, a wśród nich: „Misje Katolickie”, „Nasz Misjonarz”, „Pokłosie Salezjańskie”, „Pobudka Misyjna”, „Młodzież Misyjna”, „Pochodnie Serafickie”, „Echo z Afryki”, „Roczniki Dzieła Świętego Dzieciństwa Pana Jezusa”, „Murzynek”⁴⁷. Rok później oprawiono 45 roczników kilkunastu czasopism w dwudziestu dwóch tomach, czym zajmował się wyznaczony od 1928 r. kleryk introligator⁴⁸. Sprawozdanie z działalności

---

nazwał projekcję filmu „pierwszą imprezą dochodową”. Dochód wynosił 1172 zł, ale po zwrocie 666 zł kosztów, w kasie pozostało tylko 506 zł, które przekazano misjonarzom na Kresach Wschodnich.

⁴⁴ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 6, Kielce 23 XI 1937, k. 103.

⁴⁵ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 5, Kielce 12 XII 1935, k. 108.

⁴⁶ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Ogólne sprawozdanie Sekcji Misyjnej przy Sodalitacji Mariańskiej Alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach, Kielce 16 VI 1927, k. 2.

⁴⁷ Tamże, Sprawozdanie za rok 1931/1932, Kielce 1 III 1932, k. 7. W 1928 r. zarząd KMK zdecydował o zaprenumerowaniu 25 egzemplarzy „Pobudki Misyjnej” i 15 egzemplarzy „Młodzieży Misyjnej”. Wszystkie numery „Naszego Misjonarza” kompletowano od 1930 r.

⁴⁸ Tamże, Sprawozdanie za rok 1932/1933, Kielce 27 II 1933, k. 16.

KMK za rok 1933/34 potwierdza powiększenie o 5 liczby prenumerowanych czasopism misyjnych, do których w tym czasie dołączyły: „Oriens”, „Roczniki Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary”, „Roczniki Akademickich Kół Misyjnych”, „Mały Apostoł”, „Królowa Apostołów”⁴⁹. Przed wybuchem II wojny światowej zarządowi KMK udało się zaprenumerować jeszcze niemieckojęzyczne czasopismo misyjne „Weltmission”⁵⁰.

W ocenie zarządu KMK czasopisma misyjne nie cieszyły się dużym zainteresowaniem kleryków, dlatego postulowano łączenie alumnów z Koła w różne sekcje tematyczne, żeby ich zachęcić do korzystania z zasobów podręcznej biblioteczki czasopism⁵¹. Klerycy za to bardzo chętnie uczestniczyli w akcji rozdawania czasopism misyjnych wiernym w parafiach, rozmaitych instytucjach, zakładach fryzjerskich oraz w gimnazjach znajdujących się na terenie diecezji kieleckiej, m.in. w Kielcach, Pińczowie, Stopnicy, Szczekocinach. Dystrybucją tych gazet zajmowali się podczas wakacji i ferii świątecznych⁵². Najwięcej czasopism udawało się rozprowadzić wśród wiernych podczas obchodów Niedzieli Misyjnej w trzecią niedzielę października, np. w 1934 r. rozdano 900 egzemplarzy „Młodzieży Misyjnej”⁵³. Podczas ferii zimowych 1935 r. klerycy rozdystrybuowali w parafiach 2400 egzemplarzy różnych pism misyjnych⁵⁴. Na ostatnim spotkaniu ogólnym KMK z 28 lutego 1940 r., już w warunkach wojenno-okupacyjnych, jeszcze raz zwrócono uwagę na problem „kolportażu pism misyjnych”, co z pewnością nie mogło dojść do skutku ze względu na surowe zakazy wprowadzone przez okupanta niemieckiego⁵⁵.

⁴⁹ Tamże, Sprawozdanie za rok 1933/1934, Kielce 12 III 1934, k. 25. W tym czasie dodatkowo oprawiono 22 czasopisma misyjne. Od tego momentu zaprenumerowano też czasopismo „Oriens”.

⁵⁰ Tamże, Sprawozdanie za rok 1935/1936, Kielce 14 III 1936, k. 53.

⁵¹ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 1, Kielce 29 II 1929, k. 4. Zainteresowanie kleryków czasopismami nie wzrosło do końca istnienia KMK, o czym świadczy informacja prezesa z 1937 r., który mówił, że „Misje Katolickie” „kilka tygodni leżały u tych samych osób nieprzeczytane”, por. tamże, Protokół Nr 3, Kielce 14 VI 1937, k. 99.

⁵² ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 2, Kielce 4 V 1931, k. 38. W maju 1931 r. zarząd zdecydował o sprowadzeniu 150 egzemplarzy miesięcznika „Murzynek”, tyle samo „Echa Afryki” od Sodalitacji Klaweriańskiej, 150 egzemplarzy miesięcznika „Młodzież Misyjna” od salezjanów w Warszawie – wszystkie te pisma miały być kolportowane wśród wiernych diecezji kieleckiej, por. tamże, Protokół Nr 1, Kielce 6 III 1932, k. 47.

⁵³ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 5, Kielce 29 I 1935, k. 71.

⁵⁴ Tamże, Protokół Nr 6, Kielce 21 III 1935, k. 72.

⁵⁵ Tamże, Protokół Nr 1, Kielce 28 II 1940, k. 169. Oprócz kolportowania czasopism, w czasie wojennym planowano jeszcze wyświetlanie przeźroczy oraz wygłaszanie krótkich modlitw o tematyce misyjnej w Tygodniu Modlitw o Zjednoczenie Chrześcijan.

Na podstawie protokołów z zebrań zarządu KMK można stwierdzić, że od czerwca 1937 r. wysyłano sprawozdania z działalności Koła do kilku czasopism misyjnych, m.in. „Młodzieży Misyjnej”, „Misji Katolickich”, „Naszego Misjonarza”, dzięki czemu inicjatywy podejmowane przez kieleckich kleryków były znane w całym kraju⁵⁶.

Funkcjonowanie biblioteki misyjnej

Biblioteka gromadziła książki i czasopisma pomocne przy pogłębianiu wiedzy o misjach. Sprawę jej utworzenia postawiono po raz pierwszy na zebraniu zarządu KMK 4 listopada 1927 r. Zdecydowano wtedy, że środki finansowe potrzebne na organizację biblioteki i zakup jej wyposażenia należy pobrać od prezesa diecezjalnego ZMD, a pierwsze książki można pozyskać od duszpasterzy diecezji kieleckiej, którzy obiecali ofiarować je seminarzystom⁵⁷. W momencie przekształcenia Sekcji Misyjnej przy Sodalitacji Mariańskiej na KMK (1927) alumni dysponowali już 60 książkami⁵⁸. Księgozbiór biblioteki seminaryjnej, jednej z trzech bibliotek misyjnych istniejących wówczas na terenie diecezji kieleckiej, każdego roku systematycznie powiększano głównie poprzez zakupy dokonywane najczęściej w pobliskiej księgarni „Jedność”. W roku sprawozdawczym 1930/31 KMK w bibliotece znajdowało się 176 tomów, zakupiono 6 nowych książek⁵⁹, rok później udało się nabyć 5⁶⁰, w następnym roku sprawozdawczym 1932/33 zasób biblioteczny powiększył się z 203 do 230 książek (w tym czasie zaprowadzono nową numerację księgozbioru i całość została ujęta w system kartoteczny)⁶¹, w roku 1933/34 wzbogacono bibliotekę o 14 pozycji, m.in. *Atlas Katolickich Misji Światowych* подарowany przez Związek Misyjny Duchowieństwa⁶². Dzięki

⁵⁶ Tamże, Protokół Nr 3, Kielce 14 VI 1937, k. 99.

⁵⁷ Tamże, Protokół Nr 2, Kielce 4 XI 1927, k. 2.

⁵⁸ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Ogólne sprawozdanie Sekcji Misyjnej, Kielce 16 VI 1927, k. 2. W skład biblioteki misyjnej na początku jej istnienia wchodziło 60 książek i broszur.

⁵⁹ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 4, Kielce 1 XII 1931, k. 40. Ponadto w tym roku sprawozdawczym 6 książek oddano do oprawy.

⁶⁰ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1931/32, k. 7. Tytuły zakupionych tomów: *Wśród ludów polarnych*, *Bohaterki*, *W płomieniach Cejlonu*, *W świat murzyński*, *Podróż misyjna do Afryki*.

⁶¹ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1932/33, Kielce 27 II 1933, k. 16.

⁶² ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 5, Kielce 30 I 1934, k. 59. Książki zakupiono z własnych funduszy, m.in.: *Krzyż na równiku*, *Kazania misyjne*, *Udział Polski w dziele misyjnym*, *Orzeczenia papieskie dotyczące dzieła misyjnego*. W tym czasie

tym nabytkom w 1935 r. biblioteka liczyła już 265 książek⁶³. Ciągłe ją uzupełniano: w roku sprawozdawczym 1935/1936 dokupiono 10 tomów, z czego za połowę zapłaciło Diecezjalne Biuro Misyjne⁶⁴. Sprawozdanie z działalności kieleckiego KMK za rok administracyjny 1937/38 podaje, że w bibliotece znajdowały się 274 tomy, 4 mapy misyjne, atlas misyjny i zbiór czasopism omówionych wcześniej⁶⁵.

Biblioteką zajmował się wybrany na rok bibliotekarz, który raz w tygodniu udostępniał księgozbiór zainteresowanym klerykom⁶⁶. Pod koniec 1938 r. zarząd KMK zwrócił się do niego o porównanie zasobu biblioteki z ogólnopolskim spisem dzieł misyjnych podanym w chełmińskim miesięczniku diecezjalnym. Całe to przedsięwzięcie miało doprowadzić do uzupełnienia księgozbioru kieleckiej biblioteki KMK o dzieła, które wówczas należały do podstawowej literatury przedmiotu. Pieniądze na zakup brakujących tomów miały pochodzić od ZMD⁶⁷. Akcja dopasowywania księgozbioru kieleckiego do standardów ogólnopolskich zakończyła się sukcesem, ponieważ tuż przed wybuchem II wojny światowej bibliotekarz informował zarząd Koła o zapelnieniu szafy bibliotecznej potrzebnymi dziełami i braku miejsca na ewentualny zakup nowych książek⁶⁸.

DZIEŁA MIŁOSIĘRDZIA NA RZECZ MISJI

Krucjata modlitewna

Ważnym zadaniem kieleckiego KMK było duchowe wspieranie misjonarzy za pośrednictwem różnych praktyk religijnych. W związku z tym w se-

---

oprawiono też 22 książki, por. ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1933/34, Kielce 12 III 1934, k. 26.

⁶³ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 6, Kielce 21 III 1935, k. 72. Tego roku biskup kielecki przekazał do biblioteki misyjnej ze swoich zasobów 21 książek. W tym samym czasie biblioteka Koła Misyjnego Kleryków Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Krakowie liczyła 121 tomów, por. ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za okres 22 X 1938-21 I 1939, k. 124.

⁶⁴ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1935/36, Kielce 14 III 1936, k. 53.

⁶⁵ Tamże, Sprawozdanie za rok 1937/38, Kielce 14 III 1936, k. 103.

⁶⁶ Tamże, Protokół Nr 6, Kielce 16 III 1928, k. 5.

⁶⁷ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 3, Kielce 30 X 1938, k. 115.

⁶⁸ Tamże, Protokół Nr 6, Kielce 22 I 1939, k. 123.

minarium organizowane były na rzecz misji specjalne nabożeństwa i modlitwy oraz ofiarowywano Komunię św. w intencjach misjonarzy.

W ramach wsparcia duchowego dla misjonarzy zarząd KMK od początku istnienia wyznaczał swoim członkom po kilka intencji misyjnych w miesiącu: odmawiali oni w polecane dni po pięć razy modlitwy *Wierzę w Boga, Ojczy nasz i Zdrowaś Maryjo*⁶⁹. Od 1930 r. mieli obowiązek ofiarowania codziennie jednego dziesiątka różańca albo godziny brewiarzowej⁷⁰. Protokół z zebrania zarządu KMK z marca 1935 r. informuje o jeszcze innej formie pomocy duchowej dla misji, która była praktykowana w kieleckim Seminarium Duchownym, tzn. odmawianie modlitw każdego 15 dnia miesiąca⁷¹.

Oprócz wymienionych indywidualnych praktyk religijnych, wyznaczano też specjalne dni modlitw za misje, np. 16 marca 1930 r. ogłoszono dniem modlitw za „Kościół w Bolszewii” – klerycy modlili się za katolików prześladowanych na terenie Związku Radzieckiego⁷². O ważności tej formy pomocy dla misjonarzy świadczy przydzielenie ostatniego zadania dla seminarzystów, tuż przed rozwiązaniem organizacji: 20 września 1940 r. na ostatnim zebraniu KMK zarząd zobowiązał wszystkich do modlitw w intencjach misyjnych przynajmniej raz w tygodniu⁷³.

Oprócz zanoszonych modlitw, każdy członek kieleckiego Koła zobowiązany był przez zarząd do przyjmowania Komunii św. „dla uproszenia Bożego błogosławieństwa dla misji”. Początkowo zalecano przyjmować Komunię św. raz w tygodniu, przy czym obowiązkowo wszyscy członkowie KMK mieli ją przyjąć w tej intencji w Niedzielę Misyjną⁷⁴. Od 29 listopada 1933 r. zarząd Koła wprowadził nową praktykę codziennej Komunii św., która była przyjmowana przez wyznaczonych członków, tak aby każdy z nich wysłuchał mszy św. i ofiarował Komunię św. przynajmniej raz w miesiącu⁷⁵. Dzięki tej

⁶⁹ ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Pismo okólne KMK do misjonarzy, Kielce 30 III 1936, k. 46. Intencje misyjne wywieszano do publicznej wiadomości na specjalnych ramkach lub przypominał o nich jeden z członków KMK podczas spożywania przez wszystkich kolacji.

⁷⁰ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 3, Kielce 6 V 1930, k. 38.

⁷¹ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 6, Kielce 21 III 1935, k. 73. Wyznaczenie 15 dnia miesiąca na modlitwę w intencji misji było podyktowane zwyczajem papieża, który w Rzymie właśnie tego dnia odprawiał mszę św. w intencji Chin i Japonii.

⁷² ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 1, Kielce 6 III 1930, k. 23.

⁷³ Tamże, Protokół Nr 2, Kielce 20 IX 1940, k. 138. Klerycy z Koła Misyjnego mieli obowiązek modlić się raz w tygodniu w intencji misyjnej podanej na cały miesiąc (tzw. miesięczna intencja misyjna).

⁷⁴ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 4, Kielce 23 IX 1929, k. 25.

⁷⁵ Tamże, Protokół Nr 3, Kielce 19 X 1933, k. 84; por. ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za czas 27 II 1933 - 12 III 1934, k. 25.

inicjatywie w jednym roku sprawozdawczym – od marca 1935 do marca 1936 r. – klerycy ofiarowali w sumie prawie 2 tys. mszy św. i przyjęli tyle samo Komunii św.⁷⁶ W następnym roku wsparcie duchowe misji polegało na ofiarowaniu 1900 mszy św. i 1900 Komunii św.⁷⁷ Tę praktykę podtrzymywano również w okresie wakacji – każdy kleryk w dowolnym czasie przerwy wakacyjnej miał obowiązek przynajmniej raz wysłuchać mszy św. i przyjąć Komunię św. w intencji misji⁷⁸.

Innym sposobem duchowego wspierania misji i misjonarzy były specjalne nabożeństwa. Od 1926 r. zaprowadzono w kieleckim Seminarium Duchownym stałe, raz w miesiącu odprawiane nabożeństwo misyjne. Poza tym odbywały się okolicznościowe nabożeństwa we wspomnienie patronów misji katolickich⁷⁹. Okazją były święta liturgiczne: św. Teresy od Dzieciątka Jezus, św. Franciszka Ksawerego, św. Piotra Klawiera, św. Jozafata Kuncewicza, św. Andrzeja Boboli. Przed wspomnieniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus w kaplicy seminaryjnej odprawiano dla wszystkich kleryków nowennę – w dniach od 26 września do 5 października ksiądz protektor przez 9 dni przewodniczył mszy św., podczas której jej uczestnicy przyjmowali Komunię św. w podanych im intencjach misyjnych⁸⁰. Z kolei 3 grudnia we wspomnienie św. Franciszka Ksawerego klerycy gromadzili się na nabożeństwie okolicznościowym Godziny Świętej w kaplicy seminarium⁸¹. Szczególną oprawę miało też nabożeństwo ku czci św. Andrzeja Boboli obchodzone w 1939 r. w związku z kanonizacją tego apostoła Kresów Wschodnich. Ponadto, w dniach 18-25 stycznia 1939 r. członkowie KMK pomagali w organizowaniu nabożeństw związanych z Tygodniem Modlitw o Zjednoczenie Kościo-

⁷⁶ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Pismo okólne KMK do misjonarzy, Kielce 30 III 1936, k. 46. Listę alumnów przyjmujących Komunię św. w intencji misji oraz mszy św. ofiarowanych za misje przez członków KMK ustalano przed rozpoczęciem każdego miesiąca.

⁷⁷ Tamże, Sprawozdanie za rok 1937/38, Kielce 14 III 1938, k. 103.

⁷⁸ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 2, Kielce 12 VI 1934, k. 67.

⁷⁹ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie Sekcji Misyjnej przy Sodalitacji Mariańskiej Misyjnej przy Sodalitacji Mariańskiej Alumnów Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach (wysłane na zjazd misyjny do Poznania), Kielce 16 VI 1927, k. 2.

⁸⁰ Tamże, Odezwa KMK przed nowenną ku czci św. Teresy od Dzieciątka Jezus w dniach 26 IX-5 X 1938, k. 105. Początkowo do uczestnictwa w nowennie do św. Teresy od Dzieciątka Jezus zobowiązani byli członkowie Koła, jednak od 1937 r. wicerektor zaprosił wszystkich alumnów do wzięcia udziału w tym nabożeństwie.

⁸¹ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 7, Kielce 16 I 1938, k. 105; por. ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za 1937/38, Kielce 14 III 1938, k. 103.

łów⁸². Wreszcie każdego roku w przedostatnią niedzielę października świętowano Niedzielę Misyjną – w intencji misji klerycy uczestniczyli w kaplicy w mszy św. oraz w adoracji Najświętszego Sakramentu⁸³. Podobną okazją do modlitw w tej intencji była uroczystość Trzech Króli⁸⁴.

Klerycy z kieleckiego KMK w listach do misjonarzy systematycznie informowali o swoim wielorakim wsparciu modlitewnym, jakiego się podjęli za „pożeranych na pewno brakiem bliskich”; np. w liście okólnym Koła wysłanym do misjonarzy z okazji zbliżających się świąt wielkanocnych 1936 r. zapewniali o „gorących modlitwach do Boga Ojca, aby obficie obdarzał łaskami, dawał siły i zapał do pracy, by pozwolił jak największą ilość dusz na drogę Objawienia skierować”⁸⁵. Z kolei misjonarze – świadomi tego zaangażowania w duchowe wspieranie misji – szczerze dziękowali za te wszystkie praktyki religijne ofiarowane w ich intencji. W korespondencji wiele razy wyrażali swoją wdzięczność: „Niech ten zapał rośnie, bo biedni misjonarze sami nic nie poradzą, jeśli nie mają pewności, że stoją za nimi szeregi pełnych poświęcenia dusz; ich zapał jest naszą pociechą wśród trudów i zawodów misyjnych”⁸⁶. O skuteczności praktyk religijnych podejmowanych przez kieleckich seminarzystów w intencji misji świadczy treść listu misjonarza z Azji, ks. Pawła Bazgiera, salezjanina, wcześniej duszpasterza kościoła św. Krzyża w Kielcach, który przypisywał swoje cudowne uzdrowienie z chorób nabytych na misjach modlitwom kieleckich kleryków: „Uratowały mnie modły dobrych dusz”⁸⁷.

Wsparcie finansowe i rzeczowe dla misjonarzy polskich na Kresach, w Afryce i Azji

Seminarzyści z KMK w Kielcach nieśli nie tylko duchową, ale także materialną pomoc polskim misjonarzom w Afryce (Rodezja), Azji (Chiny,

⁸² ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 2, Kielce 12 IX 1938, k. 113. W związku z wprowadzeniem nabożeństwa ku czci św. Andrzeja Boboli wyjątkowo nie obchodzono uroczystości wspomnienia św. Teresy od Dzieciątka Jezus.

⁸³ ADK, ASD, sygn. SD-234, Kronika Seminariumska 1925-1943, k. 26. Niedzielę Misyjną wprowadził papież dekretem św. Kongregacji Obrządków z dnia 16 kwietnia 1926 r., zob. *Dzień modlitw i propagandy na rzecz misyj 18 października*, KPD 23(1936), nr 10, s. 283.

⁸⁴ *Okólnik do duchowieństwa bp. Augustyna Łosińskiego*, Kielce 6 X 1936, KPD 23(1936), nr 10, s. 274-275.

⁸⁵ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Pismo okólne KMK do misjonarzy, Kielce 30 III 1936, k. 46.

⁸⁶ Tamże, Pismo misjonarza salezjańskiego ks. W. Klimczyka do KMK w Kielcach, Jalarpet 28 XI 1935, k. 39.

⁸⁷ Tamże, Zebrania Koła, Pismo ks. P. Bazgiera do kleryków KMK, Madras 21 IV 1938, k. 99.

Indie) oraz na Kresach Wschodnich (Wołyń, Polesie, Podlasie)⁸⁸. Część zebranych ofiar rzeczowych (znaczki pocztowe, staniol, dewocjonalia) przekazywali do dyspozycji central misyjnych w Marszałkach, Krakowie, Warszawie i Lwowie, które rozdzielały je według własnego uznania⁸⁹.

W pierwszym okresie działalności (od roku 1924 do 1927) Sekcja Misyjna przy Sodalicii Mariańskiej kleryków kieleckiego Seminarium Duchownego pomagała polskiej misji w Rodezji. Dla pracującego tam ks. Marcina Drwięgi przesłano w okresie trzech lat około 465 zł w dwóch transzach⁹⁰. W tym samym czasie na misje działające na Wschodzie przekazano prawie 200 zł⁹¹.

Drugi obszar, dla którego kieleckie Koło Misyjne organizowało pomoc materialną dla polskich misjonarzy, obejmował Azję. Tam pracowali duszpastersko księża salezjanie, niektórzy wcześniej związani z parafią św. Krzyża w Kielcach, znani byli księżom diecezji kieleckiej i profesorom Seminarium Duchownego. Największa pomoc płynęła do ks. Pawła Bazgiera, który w 1930 r. wyjechał na misje do Indii i pracował w prowincji salezjańskiej Madras⁹². W jednym z listów nadesłanych do Kielc prosił o wszelką pomoc, ponieważ jego misja była bardzo biedna, a kościół bez żadnego wyposażenia⁹³. W odpowiedzi na apele ks. Bazgiera KMK świadczyło systematyczną pomoc i przekazywało do Indii zarówno środki finansowe, jak i rzeczowe, co zostało odnotowane w dokumentach archiwalnych.

---

⁸⁸ ADK, ASD, sygn. SD-147, 1924-1939, Statut Koła Misyjnego § 2, Kielce 30 XI 1938, k. 86 (wcześniejszy statut obowiązywał od 26 XI 1928 r.).

⁸⁹ Jedna z central misyjnych znajdowała się w domu zakonnym zgromadzenia księży salezjanów w Marszałkach, zob. *Informator Kościoła Katolickiego w Polsce 1936-1937*, Warszawa: Trybuna 1937, s. 424.

⁹⁰ Ks. Marcin Drwięga pracował duszpastersko na misji w Rodezji do 1930 r., potem wrócił do Polski, zob. M. TOMASZEWSKA, I. KADLUBOWSKA, J. ŁABA, *Stowarzyszenie Misji Afrykańskich*, „Collectanea Theologica” 75(2005), nr 2 („Biuletyn misjologiczno-religioznawczy” 93), s. 175.

⁹¹ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Ogólne sprawozdanie Sekcji Misyjnej, Kielce 16 VI 1927, k. 2b.

⁹² Ks. Paweł Bazgier, salezjanin, urodził się 9 stycznia 1891 r. w Pruchnej na Śląsku Cieszyńskim. Studiował teologię w Oświęcimiu, Krakowie, Przemyślu, gdzie przyjął święcenia kapłańskie w 1916 r. Pracował w zakładach salezjańskich w Oświęcimiu, Krakowie, Kielcach i Łodzi. Za zgodą przełożonych 25 listopada 1931 r. wyjechał do Indii, gdzie służył jako misjonarz aż do śmierci. Najpierw kierował misją w Pativaran, a potem w Madrasie. Zmarł 7 sierpnia 1965 r. w Madrasie, zob. https://silesia.edu.pl/index.php/Bazgier_Pawe%C5%82 [dostęp: 23.03.2023]; por. Ks. Paweł Bazgier, „Gość Niedzielny” 1959, nr 49; K. WĘGIEREK, *Śp. ks. Paweł Bazgier*, „Gość Niedzielny” 1966, nr 1; L. SMOLKA, *Bazgier Paweł*, [w:] *Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku*, red. M. Pater, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1996, s. 20.

⁹³ *Prośba naszego misjonarza*, KPD 18(1930-1931), nr 2, s. 126-127.

Tabela 1. Środki przekazane ks. P. Bazgierowi przez KMK w Kielcach

Rok	Pieniądze	Pomoc rzeczowa
1931	brak danych	kielich, książki
1933	100 zł	mszał, obrazy, komże
1934	100 zł	ornat, stua, korporaty
1936	40 zł	maszyna do szycia, ornat
1937	stypendia mszalne	
1938	80 zł	książki

Źródło: Sprawozdania z działalności KMK, protokoły zebrań zarządu KMK i protokoły zebrań ogólnych KMK, sprawozdania KMD z KPD.

Dzięki zaangażowaniu członków KMK ks. Bazgier prawie każdego roku otrzymywał pomoc w postaci pieniędzy, utensyliów potrzebnych do sprawowana liturgii i elementów wyposażenia gospodarstwa domowego.

Poza ks. Bazgierem na placówkach misyjnych w Azji działali duszpasterstwo inni księża, którzy także mogli liczyć na pomoc Koła. W dokumentach archiwalnych, znajdujących się w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach, zachowały się informacje o jeszcze siedmiu takich kapłanach-misjonarzach ewangelizujących w Indiach i Chinach, którym kieleccy klerycy dostarczali pomoc materialną, a wśród nich: prowincjał salezjanów ks. Teodor Wieczorek (Chiny), ks. Władysław Klimczyk, ks. Borkowski, ks. Kominek, ks. L. Piasecki (Indie), ks. Dziemian.

Najwięcej informacji o swojej pracy misyjnej w Chinach podawał w korespondencji z KMK salezjanin ks. T. Wieczorek, rektor kościoła św. Antoniego w Hongkongu i prokurator prowincji salezjańskiej⁹⁴. Z pisanych przez niego listów można się dowiedzieć, że za pieniądze otrzymane z Polski misjonarz zakupił w Hongkongu dwa małe budynki dla młodych Chińczyków – kandydatów na misjonarzy. Następnie zabrał się do budowy kolejnego obszerniejszego gmachu. W tym czasie wynajął dom z czytelnią i salą do gier, w którym urządził klub dla tamtejszej młodzieży⁹⁵. Wiadomo też, dzięki

⁹⁴ Ks. Teodor Wieczorek (1888-1957) pochodził z Gniezna, służył w armii pruskiej. Po I wojnie światowej studiował teologię we Włoszech, skąd wyjechał na misje do Chin. Pracował jako misjonarz w Sin Lam, Shekki w okręgu Hong Shan. W 1928 r. powrócił do Polski i zajął się organizowaniem pomocy dla misjonarzy, zob. <https://awers-rewers.pl/zbior/ks-wieczorek-misjonarz-salezjanski/> [dostęp: 23.03.2023].

⁹⁵ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Pismo Prowincji Salezjańskiej w Chinach do KMK, Hong Kong 21 IV 1932, k. 6; tamże, Pismo ks. Teodora Wieczorka do KMK, Hong Kong 2 IV 1933, k. 11. Misjonarz znajdował się w trudnej sytuacji materialnej, bo oprócz

zachowanej korespondencji, że inny misjonarz – ks. L. Piasecki – przeznaczył uzyskane od KMK środki na budowę kaplicy w indyjskim Assam⁹⁶. Tabela 2 przedstawia środki materialne, jakie KMK przekazało sześciu polskim misjonarzom w Azji.

Tabela 2. Dary przekazane przez kieleckich seminarzystów na polskie misje do Chin i Indii

Rok	Ks. Wiczorek	Ks. Klimczyk	Ks. Borkowski	Ks. Kominek	Ks. Piasecki	Ks. Dziemian
1931	140 zł					
1932	150 zł		10 zł			
1933	150 zł, komże, obrazy	50 zł				
1934	150 zł	50 zł		50 zł	60 zł	
1935	100 zł	50 zł				
1936	40 zł					
1937					350 zł	50 zł
1938					150	

Źródło: Sprawozdania z działalności KMK, protokoły zebrań zarządu KMK i protokoły zebrań ogólnych KMK, sprawozdania KMD z KPD.

Z danych przedstawionych w tabeli 2 wynika, że w grupie misjonarzy objętych pomocą najwięcej darowizn otrzymał ks. T. Wiczorek. Poza nim kilka razy środki pieniężne dostali ks. Klimczyk i ks. Piasecki (ten ostatni osobiście odwiedził seminarzystów w Kielcach i zaapelował o pomoc na budowę kaplicy). Z danych archiwalnych wynika, że w końcu lat 30. XX wieku

budowy obiektów sakralnych i gospodarczych, musiał wypłacić pensję miesięczną katechiście, katechetce i kilku nauczycielom chińskim, a także opłacić żywienie biednej młodzieży chińskiej (250 chłopców).

⁹⁶ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 2, Kielce 4 III 1937, k. 119. Ks. Leon Piasecki (1889-1957) przygotowywał się do przyjęcia kapłaństwa za granicą. Po powrocie do kraju w 1921 r. przyjął święcenia kapłańskie i w 1922 r. wyjechał na misje do Indii. W latach 1922-1940 pracował w Guwahati, później Assam oraz Dibrugarh. W 1933 r. odwiedził Polskę, zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Leon_Piasecki [dostęp: 23.03.2023].

systematycznie zmniejszała się pomoc dla misjonarzy polskich w Azji, ponieważ priorytetowe stały się wtedy misje katolickie wśród ludności prawosławnej na Kresach Wschodnich, rozwijające się na Polesiu, Wołyniu i Podlasiu.

Trzeci obszar, gdzie była dostarczana pomoc materialna, to 5 parafii znajdujących się na Kresach Wschodnich: Byeń (Polesie), Zasmyki (Wołyń), Dywin, Lenin, Rubryń (diecezja pińska). Do zwrócenia się w kierunku wschodnim przyczyniły się wielokrotnie ponawiane apele duchownych odpowiedzialnych za ewangelizację na tym terytorium odrodzonej Polski, m.in. biskupa łuckiego i biskupa pińskiego, skierowane do duchowieństwa diecezji kieleckiej⁹⁷.

Źródła archiwalne przekazują najwięcej informacji o pomocy organizowanej dla ks. Bolesława Helmera, proboszcza parafii w Byteniu koło Słonimia⁹⁸. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości resztką mieszkających tam Polaków (500 katolików, wokół mieszkało 12 000 prawosławnych) zbudowała drewniany kościół, ale sami nie byli w stanie go wyposażyć, brakowało też pieniędzy na zakup niezbędnych utensyliów. Dlatego poprosili, m.in. kieleckie Seminarium Duchowne, o wsparcie finansowe i rzeczowe w postaci ksiąg liturgicznych, czasopism religijnych, obrazów, medalików i krzyżyków⁹⁹. W odpowiedzi klerycy zebrali pieniądze i dewocjalia, które następnie wysłali do parafii w Byteniu.

⁹⁷ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 4, Kielce 1 X 1930, k. 42. Z upoważnienia biskupa łuckiego ks. Tokarzewski wzywał do ratowania Kościoła i polskości na Wołyniu; por. ADK, ASD, sygn. SD-143, Organizacje Misyjne, Sprawozdanie za rok 1930-1931, k. 353. Funkcję biskupa pińskiego sprawował wówczas Kazimierz Bukraba, urodzony w 1885 r. w Grodnie, wyświęcony na kapłana w 1909 r. w Krakowie, konsekrowany na biskupa w 1932 r. Objął rządy w diecezji pińskiej 28 sierpnia 1932 r. Jego sufraganiem od 15 sierpnia 1932 r. został urodzony w Warszawie w 1882 r. bp Karol Niemira, zob. *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1938*, Pińsk: Wydawnictwo Drukarni Diecezjalnej 1938, s. 6-7. W omawianym okresie biskupem łuckim był Adolf Szelażek, urodzony w 1865 r. w Stoczku Łukowskim, wyświęcony na kapłana w Płocku w 1888 r., sakrę biskupią przyjął w 1918 r., od 1925 r. pełnił funkcję biskupa łuckiego, erygował ponad 60 parafii, zmarł jako wygnaniec w Tczewie w 1950 r. Jego sufraganiem od 1928 r. był bp Stefan Walczykiewicz, zamordowany w Łucku na początku 1940 r. w niewyjaśnionych okolicznościach, zob. K. KRASOWSKI, *Biskupi katolicy II Rzeczypospolitej. Słownik biograficzny*, Poznań: „Bene Nati” 1996, s. 233-236.

⁹⁸ Parafia pw. św. Jozafata w Byteniu, założona w 1929 r., należała do dekanatu słonimskiego archidiecezji wileńskiej i liczyła około 450 wiernych. Funkcję proboszcza do 1935 r. pełnił ks. Bolesław Helmer, a jego następcą został ks. Józef Dziemian, zob. *Catalogus ecclesiarum et cleri archidioecesis Vilnensis pro Anno Domini 1939*, Vilnae: Officina Typographica Archidioecesis 1939, s. 97.

⁹⁹ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Pismo proboszcza parafii w Byteniu ks. Bolesława Helmera do kapelana KMK, Byeń 19 II 1934, k. 21.

Tabela 3. Pomoc KMK w Kielcach dla parafii w Byteniu

Rok	Środki finansowe	Dary rzeczowe
1934	50 zł	27 książek religijnych 35 książeczek do nabożeństwa
1935		5 śpiewników, 20 książeczek do nabożeństwa 200 czasopism religijnych, Pismo Święte żywoty świętych
1936		40 książeczek do nabożeństwa, 245 książek, 500 czasopism religijnych
1938	50 zł	

Źródło: Sprawozdania z działalności KMK, protokoły zebrań zarządu KMK i protokoły zebrań ogólnych KMK, sprawozdania KMD z KPD.

Przez kilka lat parafia w Byteniu otrzymywała od kieleckich seminarzystów wieloraką pomoc, przede wszystkim w postaci literatury w języku polskim, ponieważ ambicją tej wspólnoty religijnej było nawrócenie na katolicyzm żyjących obok prawosławnych i szerzenie polskości wśród tzw. tutejszych mieszkańców Polesia o nieugruntowanej jeszcze przynależności narodowej.

Oprócz parafii Byeń pomoc docierała także do poleskiej parafii Dywin¹⁰⁰. Tamtejszy proboszcz ks. Stanisław Tomkiewicz wraz z wiernymi rozbudowywał kościół. Źródła archiwalne podają informację o przekazaniu przez KMK na potrzeby tej budowy nieznaną kwotę pieniędzy, zbieranych na loterii w uroczystość misyjną Trzech Króli 1939 r., oraz kapy koloru białego¹⁰¹.

Kieleccy seminarzyści pomagali również parafii Zasmyki, znajdującej się na Wołyniu¹⁰². Jej proboszcz organizował placówkę misyjną od podstaw, przez pewien czas odprawiał nabożeństwa w stodole. Gdy otrzymał w 1937 r.

¹⁰⁰ Parafia Dywin pw. Narodzenia NMP leżała 38 km od Kobrynia i liczyła 372 wiernych. Pierwszy kościół parafialny został zbudowany w 1728 r., w czasie I wojny światowej spalony i w 1917 r. ponownie odbudowany z drewna. Funkcję proboszcza tej poleskiej parafii pełnił ks. Stanisław Tomkiewicz, zob. *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1939*, Pińsk: Wydawnictwo Drukarni Diecezjalnej 1939, s. 99.

¹⁰¹ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 6, Kielce 22 II 1939, k. 122; por. ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła Misyjnego 1927-1940, Protokół Nr 4, Kielce 25 II 1939, k. 157.

¹⁰² Parafia Zasmyki należała do dekanatu kowelskiego i powstała w 1927 r. Liczyła 1410 wiernych, proboszczem był ks. Kazimierz Mackiewicz, zob. *Elenchus ecclesiarum et cleri saecularis et regularis dioecesis Luceoriensis pro Anno Domini 1937*, Luceoriae: Typis Curiae Episcopalis 1936, s. 68.

na budowę kościoła 150 zł, szczerze dziękował za dar, który „dodał mi otuchy”¹⁰³.

Ciekawa jest historia związana ze świadczeniem pomocy parafiom Lenin i Rubryń, należącym do diecezji pińskiej. Tym razem inicjatywa wyszła ze strony KMK: 15 czerwca 1937 r. Koło zwróciło się do Towarzystwa Popierania Budowy Kościołów na Kresach o podanie adresu najuboższej parafii na wschodnich rubieżach Polski¹⁰⁴. W odpowiedzi biskup piński Kazimierz Bukraba wskazał parafie Rubryń i Lenin¹⁰⁵. Parafie te zobowiązano do skontaktowania z Kołem kieleckim, a klerycy mieli zdecydować, którą najpierw obejmą akcją pomocową. Pierwsza przysłała swoją charakterystykę parafia Lenin¹⁰⁶. W związku z tym KMK na początku 1939 r. zorganizowało na jej potrzeby dwie imprezy dochodowe: pokaz filmowy i loterię fantową. Udało się zbierać ponad 1000 zł, z czego – po odliczeniu kosztów wspomnianych imprez – 506 zł przekazano na budowę ołtarza bocznego Najświętszego Serca Pana Jezusa¹⁰⁷. Parafia Rubryń także otrzymała wsparcie – zakupiono dla niej puszkę na komunikanty i naczynie na święte oleje¹⁰⁸. Warto wspomnieć, że jeszcze dwóch proboszczów parafii na Podlasiu dostało jednorazową pomoc finansową: ks. Piasecki – 350 zł i ks. Mackiewicz – 150 zł. Nie wiadomo nic więcej o kontaktach KMK z tymi duszpasterzami¹⁰⁹.

Oprócz pomocy finansowej i rzeczowej świadczonej szesnastu polskim misjonarzom działającym na trzech kontynentach, KMK przekazywało do dyspozycji czterech central misyjnych w Warszawie, Marszałkach (salezja-

¹⁰³ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Pismo proboszcza w Zasmykach do KMK w Kielcach, Zasmyki 12 VI 1937, k. 58. Proboszcz w Zasmykach na Wołyniu wskazuje drugi – obok religijnego – cel budowy kościoła: „zjednoczenie żywiołu polskiego” wokół parafii.

¹⁰⁴ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 6, Kielce 15 IV 1937, k. 94.

¹⁰⁵ Parafia pw. Matki Bożej Królowej Polski w Rubryniu, znajdująca się 40 km od Dawidogródka, liczyła jedynie 240 wiernych pod przewodnictwem proboszcza ks. Jana Jażdżewskiego (od 1939 r., przed nim był ks. Józef Czajka). Drewniany kościół parafialny został wzniesiony staraniem żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza i miejscowej ludności polskiej. Parafia św. Teresy od Dzieciątka Jezus w miejscowości Lenin położona była 18 km od Mikaszewicz. Kościół parafialny z drewna zbudowali w 1934 r. dla małej wspólnoty 250 wiernych żołnierze KOP. Proboszczem parafii bp Bukraba ustanowił w 1939 r. ks. Urbana Filipa (wcześniej tę funkcję pełnił ks. Bronisław Wieliczko), zob. *Spis kościołów diecezji pińskiej w R. P. 1939*, s. 111, 136.

¹⁰⁶ ADK, ASD, sygn. SD-217, Protokół Nr 5, Kielce 8 II 1939, k. 119.

¹⁰⁷ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 4, Kielce 25 II 1939, k. 157. Fundacja się powiodła. Proboszcz z parafii Lenin podziękował za to wsparcie, por. tamże, Protokół Nr 7, Kielce 29 IV 1939, k. 164.

¹⁰⁸ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 7, Kielce 29 IV 1939, k. 164.

¹⁰⁹ ADK, ASD, sygn. SD-217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół Nr 3, Kielce 14 VI 1937, k. 99.

nie), Krakowie (jezuici) i Lwowie (jezuici) znaczne ilości znaczków pocztowych, staniolu i rozmaitych dewocjonałów. Źródła archiwalne podają konkretne dane dotyczące darów przekazanych dla misjonarzy pracujących na placówkach duszpasterskich w całym świecie.

Tabela 4. Pomoc rzeczowa przekazana przez KMK do dyspozycji central misyjnych w Warszawie, Marszałkach, Krakowie i Lwowie

Rok sprawozdawczy	Dary przekazane do central misyjnych
1927-1928	5 kg znaczków pocztowych (dalej znaczków), staniolu i różańców
1928-1929	2 kg znaczków, 2 paczki staniolu
1929-1930	34 kg znaczków i staniolu
1930-1931	35 kg znaczków, staniolu, dewocjonałów
1931-1932	9 kg znaczków i staniolu
1932-1933	39 kg znaczków, staniolu, dewocjonałów
1933-1934	7 kg znaczków, 9 kg staniolu, 900 medalików, 890 różańców, 1204 małe obrazki, 570 kartek pocztowych
1934-1935	16 kg znaczków, 4 kg staniolu, 700 różańców, 9 medalików
1935-1936	12 klaserów znaczków, 187 różańców, 640 medalików, 30 krzyżyków, 260 obrazków
1937-1938	30 tys. znaczków, 5 kg starych monet srebrnych, 8 kg dewocjonałów

Źródło: Sprawozdania z działalności KMK, protokoły zebrań zarządu KMK i protokoły zebrań ogólnych KMK, sprawozdania KMD z KPD.

Co roku kolektor – wyznaczony funkcyjny KMK – zbierał znaczki, staniol, różańce, medaliki, krzyże, małe obrazki, kartki pocztowe, srebrne monety, następnie pakował to w paczki i wysyłał do dyspozycji central misyjnych. Bez wątpienia największy skutek odniosła akcja znaczkowa¹¹⁰, czyli pozyskiwanie na rzecz misji zużytych znaczków pocztowych, następnie zbiórki staniolu i dewocjonałów. Centrale misyjne przekazywały dary dalej,

¹¹⁰ Dla porównania – Związek Misyjny Kleru przy Seminarium Duchownym w Pińsku w roku sprawozdawczym 1937-1938 do centrali misyjnej jezuitów w Krakowie wysłał 105 tys. znaczków, zob. ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie z działalności zarządu Związku Misyjnego Kleru przy Seminarium Duchownym w Pińsku za rok 1937/38, Pińsk 28 I 1938, k. 116. Natomiast Sodaliczka Męska w Katowicach zebrała w 1935 r. około 220 tys. znaczków, por. tamże, Pismo Koła Misyjnego w Marszałkach do KMK w Kielcach, Marszałki 20 II 1936, k. 44.

do polskich misjonarzy, co w wydatny sposób wspomagało funkcjonowanie prowadzonych przez nich placówek.

Pomoc wysyłana za pośrednictwem KMK pochodziła z różnych źródeł. Środki finansowe czerpano z wpisowego: każdy kleryk wstępujący do KMK wpłacał jednorazowo 20 gr. Następnie ze składek członkowskich (1 zł w 1934 r.) wpłacanych każdego roku. Oprócz tego, dochody Koła zasilały dobrowolne ofiary kleryków, rektora (w lutym 1938 r. ofiarował 100 zł), księdza protektora, kwoty ze sprzedaży znaczków, kart pocztowych, obrazków misyjnych, imprez dochodowych: loterii, akademii misyjnych, dochodziły do tego również ofiary złożone przez wiernych do puszek w parafiach podczas wakacji i ferii świątecznych, opłaty za zamówienia wykonane w introligatorni należącej do KMK i pieniądze z puszek na ofiarę tzw. murzynka. Dzięki tym źródłom finansowania w roku sprawozdawczym KMK dysponowało kwotą około 500 zł (w najmniej dochodowym roku 1935-1936 udało się zgromadzić jedynie 205 zł, natomiast w najlepszym pod względem zbiorów okresie 1938-1939 Koło miało do rozdania 1913 zł). Po wybuchu II wojny światowej możliwości świadczenia pomocy skończyły się. Pod koniec 1939 r. w kasie KMK pozostało jedynie 138 zł, od września 1939 do lutego 1940 r. wpłynęło tylko 8 zł, co w perspektywie rozwiązania kieleckiego Seminarium Duchownego i w związku z pilną potrzebą pomocy ofiarom wojny zmusiło zarząd do przekazania zachowanego majątku do diecezjalnego stowarzyszenia Caritas¹¹¹.

Utrzymywanie stałej korespondencji z misjonarzami

Od początku istnienia KMK prowadziło ożywioną korespondencję dotyczącą spraw misyjnych, np. w jednym roku sprawozdawczym 1935/36 seminarzyści kieleccy wysłali 21 listów, a otrzymali ich 18¹¹². Najczęściej była to wymiana listów z misjonarzami, innymi kołami misyjnymi oraz wydawnictwami misyjnymi. Najwcześniej, bo już od 1927 r., klerycy nawiązali kontakt z misjonarzem z Rodezji, ks. Dorwiegą¹¹³. Po trzech latach korespondowanie z tym misjonarzem zakończyło się. KMK zainicjowało jednak łączność listowną z misjonarzami salezjańskimi: ks. Teodorem Wiczorkiem w Chinach, ks. Pawłem Bazgierem, ks. Władysławem Klimczykiem oraz ks. Leonem Piaseckim w Indiach. W listach regularnie przesyłanych do Kielc

¹¹¹ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 1, Kielce 28 II 1940, k. 170.

¹¹² ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1935/36, Kielce 14 III 1936, k. 53.

¹¹³ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół nr 1, Kielce 20 XI 1927, k. 5.

misjonarze opisywali swoją pracę duszpasterską za granicą, zwracali uwagę na potrzeby materialne i duchowe prowadzonych misji, dziękowali za pomoc, przekazywali świąteczne życzenia. Do tej grupy misjonarzy przesyłających wiadomości z Azji dołączyli po niedługim czasie księża pracujący na Kresach Wschodnich Rzeczypospolitej, których także zaliczano do grona misjonarzy. Wśród duszpasterzy „kresowych” korespondujących w latach 1934-1939 z kieleckim KMK należy wymienić ks. Bolesława Helmera, proboszcza parafii Byteń, oraz proboszczów parafii w Zasmykach na Wołyniu, Dywinie, Leninie, Rubryniu¹¹⁴. Listy nadsyłane z misji „kresowych” w treści nie odbiegały od tych przychodzących od misjonarzy z Afryki i Azji: dotyczyły bieżących akcji duszpasterskich, zawierały spis potrzeb i podziękowania za wsparcie duchowe i materialne, jakie już dotarło do zainteresowanych. Zarówno te z Azji, jak i z Kresów Wschodnich, odczytywano uroczyście na spotkaniach ogólnych z udziałem wszystkich członków KMK, a jeśli były zredagowane w językach obcych, od razu tłumaczyli je klerycy, którzy te języki znali¹¹⁵.

Poza korespondencją z misjonarzami kieleccy seminarzyści utrzymywali także kontakt listowny z kołami misyjnymi kleryków w innych seminariach duchownych na terenie Polski. Sprawozdanie z działalności KMK w okresie 1938-1939 podaje liczbę dziewięciu kół seminaryjnych, do których wysyłano informacje o działalności na rzecz propagowania misji¹¹⁶. Najwcześniej kieleckie KMK nawiązało korespondencję z kołami kleryckimi w Krakowie i Częstochowie (1930)¹¹⁷, następnie w Tarnowie i Lwowie (1934)¹¹⁸, później w Wilnie, Gnieźnie, Poznaniu i Pińsku (1937)¹¹⁹. Według ks. Tomasza Wróbla najbliższe kontakty nawiązano z seminarium krakowskim i pińskim¹²⁰. Korespondencja z misyjnymi kołami kleryckimi zawierała najczęściej sprawozdania roczne z działalności i życzenia świąteczne.

Niewielka część listów KMK kierowana była do ówczesnych czasopism misyjnych, m.in. „Misji Katolickich”, „Naszego Misjonarza” i kieleckiej

¹¹⁴ Tamże, Protokół nr 7, Kielce 29 IV 1939, k. 164.

¹¹⁵ Tamże, Protokół nr 5, Kielce 30 I 1933, k. 75. W języku angielskim pisał listy do Kielc najczęściej ks. Teodor Wieczorek, działający na misji w Chinach.

¹¹⁶ ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół nr 5, Kielce 8 II 1939, k. 120.

¹¹⁷ Tamże, Protokół nr 3, Kielce 4 V 1930, k. 27.

¹¹⁸ Tamże, Protokół nr 2, Kielce 12 VI 1934, k. 67.

¹¹⁹ Tamże, Protokół nr 3, Kielce 14 VI 1937, k. 99.

¹²⁰ ADK, T. WRÓBEL, *Seminarium Duchowne w Kielcach*, tom IV: *Alumni*, mps, s. 195.

„Gazety Tygodniowej”¹²¹. Treść tych pism to sprawozdania z pracy rocznej i informacje o rozmaitych inicjatywach podejmowanych w celu propagowania misji katolickich. Korespondencja prowadzona przez KMK z misjonarzami, innymi kołami kleryckimi w kraju i z czasopismami stanowi cenne uzupełnienie wiedzy o misjach prowadzonych przez Polaków.

NAUCZANIE MISYJNE WIERNYCH

Wygłaszanie referatów w parafiach i szkołach

Działalność KMK na zewnątrz, czyli poza murami seminarium, polegała głównie na wygłaszaniu odczytów, dzięki którym zapoznawano słuchających z pracą misjonarzy i zachęcano do popierania misji¹²². Klerycy odczytywali referaty w swoich rodzimych parafiach za pozwoleniem miejscowego proboszcza. Najczęściej takie akcje odbywały się podczas ferii świątecznych (grudzień, uroczystość Bożego Narodzenia) i wakacji (sierpień – wrzesień), np. podczas letnich wakacji 1934 r. (lipiec – sierpień) sześciu kleryków miało w parafiach, z których pochodzili, 11 pogadarek o tematyce misyjnej¹²³, a w okresie ferii świątecznych tego samego roku siedmiu alumnów wystąpiło 24 razy z referatami o misjach katolickich¹²⁴.

W celu propagowania misji katolickich seminarzyści z KMK swoją wiedzę o pracy duszpasterskiej misjonarzy dzielili się kilka razy z młodzieżą szkolną i zaproszonymi gośćmi w Domu św. Zyty przy ul. Wesołej, Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki i w budynkach poklasztornych na Karczówce¹²⁵. Prelekcje organizowane przez kleryków z Koła w okresie przeżywanego co-rocennie w trzecim tygodniu października Tygodnia Misyjnego uświadamiały słuchającym, jak potrzebne jest wspieranie misji i zachęcały do ofiarności na cele misyjne¹²⁶. Sprawozdanie z działalności KMK za czas od 1 marca 1930 do 1 marca 1931 r. podaje przykładowe zagadnienia, jakie prelegenci poru-

¹²¹ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań Zarządu, Protokół nr 3, Kielce 14 VI 1937, k. 99.

¹²²*Koło Misyjne im. o. Bezymia T.J. alumnów*, KPD 20(1932-1933), nr 5, s. 147.

¹²³ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań Związku, Protokół nr 3, Kielce 17 IX 1934, k. 68.

¹²⁴Tamże, Protokół nr 5, Kielce 29 I 1935, k. 70.

¹²⁵ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1937/38, Kielce 14 III 1938, k. 103.

¹²⁶Tamże, Sprawozdanie za rok 1933/34, Kielce 27 II 1933, k. 16.

szali w swoich wystąpieniach, m.in.: *Co z tą misją? Z jakimi trudnościami walczą misjonarze? Cel Dzieła Świętego Dzieciństwa Pana Jezusa*¹²⁷.

W akcję propagowania misji na terenie diecezji kieleckiej do kleryków z Koła dołączali misjonarze ze świata, zaproszeni przez ordynariusza diecezji. Źródła archiwalne podają informację o czterech zaangażowanych w to dzieło misjonarzach: werbiście ks. P. Jachimczyku z Rybnika (w Niedzielę Misyjną 1935 r. wygłosił w katedrze dwa kazania: jedno o godz. 9, a drugie na sumie)¹²⁸, ks. Konopce, profesorze z Chyrowa (dzielił się swoimi doświadczeniami z misji w Rodezji 21 października 1934 r. w kościele św. Wojciecha, uczestniczył tam w poświęceniu sztandaru misyjnego, a następnie głosił kazania w katedrze)¹²⁹, ks. Teodorze Wieczorku, salezjaninie, misjonarzu w Chinach (na nabożeństwie majowym w katedrze miał kazanie o potrzebie popierania misji katolickich)¹³⁰, ks. Janie Szymkiewiczu (opowiedział w ośrodku duszpasterskim na Karczówce o życiu i działalności patrona Koła o. Janie Bezymie)¹³¹.

Do zintensyfikowania akcji propagowania misji przez seminarzystów z KMK zachęcali: Ojciec święty Pius XI¹³², ksiądz protektor¹³³ oraz zarząd Koła¹³⁴. Taka forma oddziaływania na wiernych okazała się niezbędna na terenie diecezji kieleckiej, ponieważ – jak stwierdził ksiądz protektor – „nasza diecezja nie stała pod tym względem stosunkowo do innych diecezji na należytych poziomach”¹³⁵. Pomimo wielokrotnie podejmowanych prób, nie udało się rozwinąć tej akcji w szkołach na terenie diecezji kieleckiej, młodzież nie angażowała się w działalność stowarzyszeń misyjnych.

¹²⁷ Tamże, Sprawozdanie za okres od 1 III 1930 do 1 III 1931; por. ADK, ASD, sygn. SD-143, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej, Sprawozdanie za rok 1930/31, k. 353.

¹²⁸ ADK, ASD, SD-234, Kronika 1925-1943, 20 października 1935, k. 85; por. *Niedziela Misyjna*, KPD 22(1934-1935), nr 11, s. 277.

¹²⁹ ADK, ASD, SD-234, Kronika 1925-1943, 21 października 1934, k. 78.

¹³⁰ Tamże, 16 maja 1928, k. 23.

¹³¹ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół nr 4, Kielce 24 X 1937, k. 131.

¹³² *Niedziela Misyjna dn. 20 października*, KPD 16(1929), nr 5, s. 199. Papież Pius XI ustanowił III niedzielę października Niedzielą Misyjną. W tym dniu zalecał wygłosić kazanie o Dziele Rozkrzewiania Wiary z zachętą do zapisania się w szeregi tej organizacji. Materiały do tych kazań znajdowały się w broszurze ks. Bajerowicza pt. *Propaganda misyjna*.

¹³³ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół nr 9, Kielce 3 XII 1936, k. 117. Nowy protektor KMK od grudnia 1936 r. – ks. wicerektor Szczepan Sobalkowski – przedstawił podstawowe cele Koła: urabianie alumnów pod względem misyjnym, aby potem ideę misyjną zaszczerpieć w parafiach.

¹³⁴ ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań Związku, Protokół nr 1, Kielce 21 X 1927, k. 1.

¹³⁵ ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół nr 9, Kielce 3 XII 1936, k. 117.

Kolportaż czasopism i broszurek o tematyce misyjnej

Uświadamianie wiernych o „wzniosłych celach Misyj Kościoła Katolickiego” odbywało się nie tylko poprzez wygłaszanie referatów, ale także za pośrednictwem czasopism i broszurek o tematyce misyjnej¹³⁶. Seminarzyści z KMK zajmowali się kolportażem tych materiałów najczęściej podczas ferii świątecznych i wakacji¹³⁷. Wśród czasopism przekazywanych przez kleryków do parafii w celu zapoznania wiernych z tematyką misyjną należy wymienić m.in.: „Echo z Afryki”, „Młodzież Misyjna”¹³⁸, „Pobudkę Misyjną”¹³⁹, „Murzynka”¹⁴⁰. Oprócz tego KMK pośredniczyło w dostarczaniu wiernym literatury uzupełniającej, do której zaliczały się m.in.: kalendarzyki misyjne¹⁴¹, broszura „Tryumf Krzyża”¹⁴², teksty modlitw „Krucjata Modlitwy za Afrykę”¹⁴³, „Modlitwa o beatyfikację o. Jana Beyzyma”¹⁴⁴, pocztówki i obrazki z krajów misyjnych¹⁴⁵. Liczba literatury o tematyce misyjnej roz-

¹³⁶ *Koło Misyjne im. o. Beyzyma T.J. alumnów*, KPD 18(1930-1931), nr 3, s. 94.

¹³⁷ ADK, ASD, sygn. SD-144, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej, k. 119, Sprawozdania z działalności KMK, Kielce 27 II 1933, k. 119; por. ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół nr 3, Kielce 2 V 1929, k. 24.

¹³⁸ ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół nr 2, Kielce 4 V 1931, k. 38. Podczas wakacji letnich 1931 r. planowano rozprowadzić w parafiach 150 egzemplarzy miesięcznika „Młodzież Misyjna” sprowadzonych z Warszawy i 150 sztuk pisma „Echo z Afryki” zakupionego w Krakowie. W grudniu 1934 r. rozdano w parafiach 900 egzemplarzy „Młodzieży Misyjnej”, por. tamże, Protokół nr 5, Kielce 29 I 1935, k. 71.

¹³⁹ Tamże, Protokół nr 6, Kielce 16 III 1928, k. 5. Na przykład w 1928 r. KMK rozdało 25 egzemplarzy „Pobudki Misyjnej”.

¹⁴⁰ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1931/32, k. 7. W czasie wakacji i ferii świątecznych 1931 r. klerykom udało się rozprowadzić w parafiach w sumie 650 sztuk „Murzynka” i „Echa z Afryki”.

¹⁴¹ ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół nr 2, Kielce 4 XI 1927, k. 2. Na przykład w 1927 r. rozprowadzono 100 kalendarzyków misyjnych.

¹⁴² Tamże, Protokół nr 8, Kielce 21 II 1930, k. 21. W 1930 r. prezes Koła otrzymał od ojca duchownego 50 sztuk broszury „Tryumf Krzyża” do rozprowadzenia przez członków KMK w cenie 1 zł za egzemplarz.

¹⁴³ Tamże, Protokół nr 2, Kielce 20 III 1930 r., k. 24. W marcu 1930 r. rozprowadzono 120 tekstów modlitw za Afrykę.

¹⁴⁴ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1931/32, k. 7. W czasie wakacji i ferii 1931 r. rozdano wiernym modlitwę o beatyfikację o. Beyzyma w liczbie 500 sztuk.

¹⁴⁵ ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań zarządu, Protokół nr 1, Kielce 25 III 1934, k. 65. W 1935 r. KMK otrzymało pocztówki misyjne do sprzedania po 3 gr każda sztuka – dochód miał być przekazany na cele misyjne, a w roku następnym do sprzedaży otrzymali obrazki na papierze ryżowym z widoczkami z Chin, por. tamże, Protokół nr 5, Kielce 14 II 1936, k. 79. W 1937 r. misjonarz ks. Piasecki nadesłał pocztówki misyjne, które w sklepiku miały być sprzedawane po 5 gr za sztukę, por. tamże, Protokół nr 4, Kielce 21 IX 1937, k. 101.

prowadzanej przez seminarzystów z Koła stale się zwiększała – z 656 sztuk w roku 1931 do 2900 egzemplarzy cztery lata później¹⁴⁶.

Warto wspomnieć, że urzędowe pismo kieleckiej Kurii diecezjalnej pt. „Kielecki Przegląd Diecezjalny” włączyło się w działalność propagującą misje i reklamowało ulotki i odezwy kierowane przede wszystkim do duszpasterzy¹⁴⁷. Zarząd KMK planował rozszerzyć akcję rozdawania „w dużej ilości” broszurek o tematyce misyjnej na szkoły, siedziby władz administracyjnych (starostwa, urząd wojewódzki), zakłady fryzjerskie, miejsca spotkań sodalicji maryjnych, ponadto dążył do zaprenumerowania czasopism misyjnych dla uczniów gimnazjów w Kielcach, Pińczowie, Stopnicy i Szczekocinach, jednak źródła archiwalne nie potwierdzają, czy udało się zrealizować te zamierzenia. Na przeszkodzie stały duże koszty zakupu dodatkowej liczby literatury przeznaczonej do rozdania, zawsze stanowiło to poważne obciążenie dla budżetu seminaryjnego Koła¹⁴⁸.

Akademie i wystawy misyjne

Dla seminarzystów z kieleckiego KMK najlepszą okazją do propagowania idei misyjnej były święta patronalne obchodzone w diecezji dwa razy w roku, tj. uroczystość Trzech Króli i Niedziela Misyjna. Jakie znaczenie miały te obchody, wytłumaczył w odezwie do duchowieństwa bp Augustyn Łosiński: „Są to dni, kiedy modlimy się, organizujemy, zastanawiamy nad podbojem świata dla Chrystusa, gromadząc jednocześnie broń duchową i materialną dla dokonania tego dzieła. Jest to pomoc pozafrontowa, bo na froncie borykają się sami misjonarze”¹⁴⁹.

Najstarszym świętem misyjnym w diecezji była uroczystość Trzech Króli obchodzona 6 stycznia. Kuria Biskupia w Kielcach już w 1925 r. wydała duchowieństwu polecenie, aby w tym dniu głosić kazania o tematyce misyjnej i zbierać ofiary na potrzeby misjonarzy¹⁵⁰. Rok później dekretem Kon-

¹⁴⁶ ADK, T. WRÓBEL, *Seminarium Duchowne*, teczka IV: *Alumni*, k. 194, por. ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1935/36, k. 53.

¹⁴⁷ ADK, ASD, sygn. SD-143, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej, Sprawozdanie o ruchu misyjnym w diecezji kieleckiej, Kielce 28 II 1930, k. 208.

¹⁴⁸ *Sprawy misyjne*, KPD 23(1936), nr 5, s. 145. Na zakup czasopism misyjnych wydano w 1935 r. z kasy Biura Misyjnego 167 zł, przy rozchodzie całkowitym 1753 zł. Więcej wysłano jedynie do centrali w Płocku (900 zł).

¹⁴⁹ ADK, ASD, sygn. SD-144, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej, k. 119, Odezwa biskupa kieleckiego do duchowieństwa diecezji kieleckiej, Kielce 6 X 1936, k. 334.

¹⁵⁰ ADK, ASD, sygn. SD-143, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej, 1920-1931, Pismo Dyrektora Zw. Chrz. Kleru w Kielcach do Prezesa Generalnego Zw. Mis. Kapłanów w Polsce, Kielce 23 XII 1925, k. 59.

gregacji Obrządków z 16 kwietnia ogłoszono kolejne święto misyjne. Zobowiązywał on duchowieństwo katolickie do uczczenia we wszystkich kościołach Niedzieli Misyjnej w trzecią niedzielę października – należało wówczas wygłosić kazanie na temat misyjny, zachęcić wiernych do zapisywania się do Papieskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary i zbierać ofiary na misje¹⁵¹. Zarząd KMK skupił się przede wszystkim na Niedzieli Misyjnej i każdego roku przypominał swoim członkom o uczestnictwie w tym najważniejszym dla organizacji święcie. Obchody Niedzieli Misyjnej w kieleckim Seminarium Duchownym, organizowane przez KMK od 1929 r. aż do 1938 r., wyglądały podobnie: wieczorem w sobotę poprzedzającą Niedzielę Misyjną w sali synodalnej odbywała się akademie z udziałem biskupa, profesorów seminarium, księży i kleryków, niekiedy także grupy zaproszonych wiernych świeckich. Akademie misyjne urządzone w seminarium miały bogaty program, na który składały się: odczyty zaproszonych misjonarzy ilustrowane niekiedy przezroczami, występy chóru kleryckiego, deklamacja wierszy, wspólne śpiewanie pieśni, loteria fantowa i zbieranie ofiar na potrzeby misyjne¹⁵². Podobny przebieg miały akademie urządzone na terenie miasta, głównie w Teatrze Polskim: odczyt misjonarza z wykorzystaniem przezroczycy, deklamacja wierszy, występy solistów, koncert orkiestry wojskowej oraz loterie i zbiórki na potrzeby misji¹⁵³. Po sobotniej akademii, już w Niedzielę Misyjną zaproszeni misjonarze głosili kazania w katedrze, a po południu wierni świeccy uczestniczyli w akademiach razem z misjonarzami – najczęściej w gmachu Teatru Polskiego albo w budynkach poklasztornych na Karczówce, w siedzibie Gimnazjum im. św. Stanisława Kostki, w Domu św. Zyty lub w Domu Dziecka św. Tomasza.

„Dla większego uświadomienia obowiązku misyjnego względem pogan” przy okazji obchodzenia niedziel misyjnych prezentowano wystawy o tematyce misyjnej¹⁵⁴. Dokumenty archiwalne przekazują informację o trzech

¹⁵¹ Z *seminarium duchownego*, KPD 16(1929), nr 5, s. 199.

¹⁵² Na akademiach misyjnych w Seminarium Duchownym z odczytami wystąpili misjonarze, m.in. ks. Krzyszkowski TJ (18 X 1930), ks. Jan Kominek (19 X 1933), o. Angelik Konieczko (18 X 1931), ks. Konopka (X 1934), o. P. Jachimowski (19 X 1935), o. Maksymilian Kolbe z klerykiem koreańskim (X 1936), ks. W. Piwowarczyk (23 X 1937).

¹⁵³ ADK, ASD, sygn. SD-144, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej, 1932-1938, k. 119, Program Akademii Misyjnej 23 X 1932 w sali Teatru Polskiego w Kielcach, k. 56. Podczas akademii misyjnej w Teatrze Polskim 23 października 1932 r. najpierw zagrała orkiestra 4 pp Leg., po czym słowo wstępne wygłosił ksiądz protektor, następnie orkiestra 4 pp Leg. wykonała uwerturnę Wagnera z opery *Rienzi*, potem w programie była deklamacja wiersza Zygmunta Krasińskiego, solo skrzypcowe i na koniec zaśpiewał chór nauczycielski seminarium żeńskiego.

¹⁵⁴ *Wystawa misyjna w Kielcach*, „Gazeta Tygodniowa” [Kielce] 4 X 1931, nr 40, s. 479.

takich wystawach zorganizowanych przez kieleckie KMK w okresie międzywojennym: pierwsza 18 października 1931 r. w budynku seminarium¹⁵⁵, następna w październiku 1932 r., w kieleckim hotelu Bristol¹⁵⁶, ostatnia 21 października 1933 r. ponownie w gmachu seminaryjnym, przedstawiająca „organizację misji i literaturę misyjną”¹⁵⁷ oraz „poszczególne Papieskie Dzieła Misyjne”¹⁵⁸. Na wystawach organizowanych w Tygodniu Misyjnym pokazywano zwiedzającym różne ofiary zebrane w diecezji kieleckiej na potrzeby misjonarzy (kielichy, pateny, komże, księgi liturgiczne, ornaty) oraz ekspozycje wypożyczone przez zgromadzenia zakonne zajmujące się misjami, które zostały im przekazane przez duszpasterzy z krajów misyjnych¹⁵⁹.

Oprócz systematycznego obchodzenia Niedzieli Misyjnej, seminarzyści starali się propagować misje przy okazji wspomnień liturgicznych patronów misji, a wśród nich św. Franciszka Ksawerego¹⁶⁰, św. Teresy od Dzieciątka Jezus¹⁶¹ i kanonizowanego w 1938 r. św. Andrzeja Boboli¹⁶². Program spotkań z okazji wymienionych wspomnień był podobny do programu akademii organizowanych w związku z obchodami Niedzieli Misyjnej. Znalazły się w nim m.in. odczyty kieleckich księży profesorów i zaproszonych misjonarzy (ksiądz protektor, ks. W. Piwowarczyk, ks. Teodor Wiczorek z Chin, ks. Kosiborc z Krakowa, ks. Dymitr Filipowicz z Lublina, ks. Krzyszkowski TJ), deklamacje, śpiewy, odczyty, muzyka w wykonaniu orkiestry kleryckiej, wojskowej i salezjańskiej, występy chóru ze szkół Śniadeckiego i Reja, projekcje filmów oraz prezentacje przeźroczy. W ocenie uczestników akademii misyjnych wszystko wyglądało „ładnie i podniośle”¹⁶³, a „zadowo-

¹⁵⁵ ADK, ASD, sygn. SD-147, Organizacje alumnów, Sprawozdanie za rok 1931/1932, k. 7. Wystawę misyjną zorganizowano pod kierunkiem wicerektora – księdza protektora KMK. Na jej otwarciu chór śpiewał hymn misyjny, por. ADK, ASD, SD-234, Kronika 1925-1943, 18 października 1931, k. 58, zob. *Niedziela Misyjna w Kielcach*, „Gazeta Tygodniowa” [Kielce] 22 XI 1932, nr 47, s. 564.

¹⁵⁶ ADK, ASD, sygn. 217, Księga Protokołów zebrań Zarządu, Protokół nr 5, Kielce 27 II 1932, k. 42. Wystawa misyjna w hotelu dla wiernych świeckich składała się z rekwizytów pokazywanych w poprzednim roku na wystawie w gmachu Seminarium Duchownego w Kielcach.

¹⁵⁷ ADK, ASD, SD-234, Kronika 1925-1943, 18 października 1931, k. 58.

¹⁵⁸ *Z Seminarium Duchownego*, KPD 20(1932-1933), nr 11, s. 286-287.

¹⁵⁹ *Wystawa misyjna w Kielcach*, „Gazeta Tygodniowa” [Kielce] 4 X 1931, nr 40, s. 479.

¹⁶⁰ Dokumenty archiwalne wskazują na obchody św. Franciszka Ksawerego – patrona misji – 3 grudnia 1927 r. i 3 grudnia 1928 r.

¹⁶¹ Źródła historyczne podają informację o akademii na cześć św. Teresy od Dzieciątka Jezus zorganizowanej w gmachu Seminarium Duchownego 1 października 1929 r. i 1 października 1930 r.

¹⁶² W Seminarium Duchownym KMK urządziło akademię ku czci św. Andrzeja Boboli: 16 maja 1928 r., 16 maja 1937 r., 15 maja 1938 r., 15 maja 1939 r.

¹⁶³ ADK, ASD, SD-234, Kronika 1925-1943, 18 października 1929, k. 40; 22 października 1932, k. 64.

lenie było duże i ogólne¹⁶⁴, zdawało się, że podczas wystąpienia na akademii „mówca ożywił znacznie ruch misyjny”¹⁶⁵.

Jednak te wszystkie obchody, akademie i wystawy nie wpłynęły zasadniczo na ożywienie zainteresowania duchowieństwa i wiernych diecezji sprawami misji katolickich. Świadczą o tym następujące fakty: do wybuchu II wojny światowej tylko jeden zakonnik pochodzący z diecezji kieleckiej zdecydował się na wyjazd za granicę i podjęcie pracy duszpasterskiej na placówce misyjnej¹⁶⁶, w 1938 r. na terenie diecezji działało tylko 40 kół Papińskiego Dzieła Rozkrzewiania Wiary, natomiast 80% parafii nie miało żadnych tego typu organizacji. Do tego braku zainteresowania misjami w większości parafii odniósł się nawet bp Czesław Kaczmarek po objęciu rządów w diecezji¹⁶⁷.

W trudnym dla krzewienia idei misyjnej terenie zaangażowanie kieleckiego KMK w propagowanie misji i organizowanie pomocy misjonarzom zasługuje na przypomnienie i uznanie, tym bardziej że kieleccy seminarzyści za tę działalność stawiani byli za wzór w całej II Rzeczypospolitej.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że Koło Misyjne im. o. Jana Beyzyma zostało utworzone jako wyjście naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom Kościoła powszechnego. Formowało się ono przez kilka lat, by w 1927 r. przyjąć ostateczny kształt organizacyjny. Zrzeszało kleryków Seminarium Duchownego w Kielcach. Prowadziło ożywioną i wieloraką działalność w kieleckim seminarium i na terenie diecezji. Naczelnym zadaniem KMK była formacja misyjna samych seminarzystów. Odbывała się ona poprzez prezentację referatów o tematyce misyjnej, wyświechtanie przezroczy i filmów oraz czytelnictwo prasy misyjnej. Ponadto, organizacja prowadziła rozmaite dzieła miłosierdzia na rzecz misji. Do najważniejszych działań KMK należała krucjata modlitewna, wsparcie finansowe i rzeczowe dla misjonarzy polskich na Kresach, w Afryce i Azji oraz utrzymywanie stałej

¹⁶⁴ Tamże, 22 października 1932, k. 64.

¹⁶⁵ Tamże, 20 października 1934, k. 78.

¹⁶⁶ Misjonarz pochodzący z diecezji kieleckiej to o. Klimczyk, zakonnik rodem ze Skały, który w 1933 r. wyjechał na misje, zob. ADK, ASD, sygn. SD-218, Zebrania Koła, Protokół Nr 1, Kielce 27 II 1933, k. 80. Oprócz niego gotowość do pracy misyjnej 15 listopada 1938 r. zgłosił kleryk Błaszczuk, ale wybuch wojny uniemożliwił realizację jego planów.

¹⁶⁷ Bp Cz. KACZMAREK, *Niedziela Misyjna*, KPD 25(1938), nr 10, s. 308.

korespondencji z misjonarzami. Koło propagowało ideę misyjną poza seminarium na terenie diecezji kieleckiej. Jego członkowie organizowali odczyty w parafiach i szkołach, wygłaszali referaty o tematyce misyjnej, przygotowali akademie i wystawy poświęcone misjom, prowadzili kolportaż czasopism i broszurek misyjnych.

Systematyczna i różnorodna działalność kleryków z KMK na rzecz misji znalazła uznanie w kraju, nie spotkała się jednak z szerokim odzewem w społeczności katolickiej diecezji kieleckiej. Pomimo tego jego działalność przyczyniła się do utrzymania polskich misjonarzy na placówkach misyjnych znajdujących się na Kresach, w Afryce i Azji.

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Diecezjalne w Kielcach [ADK]

Akta Personalne [AP]

Akta personalne ks. dra Józefa Pawłowskiego, sygn. XP-9/1

Akta Seminarium Duchownego w Kielcach [ASD]

Akta Seminarium Duchownego w Kielcach 1924-1939, sygn. SD-147

Akta Seminarium Duchownego, Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej przy Sem. Duch. 1920-1931, sygn. SD-143

Księga Protokołów zebrań zarządu Koła Misyjnego alumnów Seminarium Duchownego w Kielcach 1927-1940, sygn. SD-217

Organizacje Misyjne w Diec. Kieleckiej przy Sem. Duch. 1932-1938, sygn. SD-144

Zebrania Koła Misyjnego 1927-1940, sygn. SD-218

Źródła drukowane

Breviarium missionum. Wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego, oprac. B. Wodecki, F. Wodecki, F. Zapłata, Warszawa: Wydawnictwo ATK 1979.

Catalogus ecclesiarum et cleri archidioecesis Vilmensis pro Anno Domini 1939, Vilnae: Officina Typographica Archidioecisana 1939.

Elenchus ecclesiarum et cleri saecularis et regularis dioecesis Luceoriensis pro Anno Domini 1937, Luceoriae: Typis Curiae Episcopalis 1936.

Informator Kościoła Katolickiego w Polsce 1936-1937, Warszawa: Trybuna 1937.

Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej 1999, Kielce: Kuria Diecezjalna 1999.

Leon XIII, *Catholicae Ecclesiae*, Watykan, 20 XI 1890 r.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Mt 28, 19, Warszawa: Pallottinum 2005.

Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1938, Pińsk: Wydawnictwo Drukarni Diecezjalnej 1938.

Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R.P. 1939, Pińsk: Wydawnictwo Drukarni Diecezjalnej 1939.

Czasopisma

- „Gazeta Tygodniowa” 1931-1938.
„Gość Niedzielny” 1959.
„Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1921-1939.
„Kieleckie Studia Teologiczne” 2003.
„Nasza Przeszłość” 1983.
„Zeszyty Misjologiczne” 2008.

Archiwum Prywatne Autora

- MARCINKOWSKA M., Aktywność społeczno-polityczna duchowieństwa diecezji kieleckiej w latach 1918-1939, praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. zwyczaj. dr. hab. M. Markowskiego na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, mps, Kielce 2018.
- WRÓBEL T., Seminarium Duchowne w Kielcach: teczka I: Wprowadzenie, t. II: O Seminarium, t. III: Uposażenie, t. IV: Alumni, t. V: Zwierzchność seminaryjna, t. VII: Wychowanie seminaryjne, t. VIII: Niższe Seminarium Duchowne, mps.

Opracowania

- 50 lat służby kapłańskiej Bogu, Kościołowi, Ojczyźnie, oprac. E. Chat, Kielce: Jedność 2002.
- Bibliografia piśmiennictwa profesorów Seminarium Kieleckiego 1727-2001. Księga jubileuszowa, oprac. D. Krześniak-Firlej, W. Firlej, A. Kaleta, Kielce: Jedność 2002.
- GOCEL T., Kalendarium Seminarium Duchownego w Kielcach, „Kieleckie Studia Teologiczne” 16(2017), s. 19-71.
- KACZMAREK Cz., bp, Niedziela Misyjna, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 25(1938), nr 10, s. 308.
- KALETA A., Błogosławiony ks. Józef Pawłowski jako organizator dzieł misyjnych w diecezji kieleckiej, „Kieleckie Studia Teologiczne” 2(2003), s. 357-365.
- KALETA A., Polskie katolickie czasopiśmiennictwo misyjne w II Rzeczypospolitej, Kalisz: Wega A 2001.
- Koło Misyjne im. o. Beyzyma TJ alumnów, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 20(1932-1933), nr 5, s. 147.
- Koło misyjne, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1932, nr 5, s. 155-156.
- KRASOWSKI K., Biskupi katolicy II Rzeczypospolitej. Słownik biograficzny, Poznań: „Bene Nati” 1996.
- Księga Jubileuszowa 1727-1977. 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach, Kielce: Kuria Diecezjalna w Kielcach 1977.
- KUŚMIERZ J., Dokumenty biskupie dotyczące Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1726-1918, [w:] Powołanie i służba. Księga jubileuszowa ku czci biskupa Mieczysława Jaworskiego w 70. rocznicę urodzin, red. K. Gurda, T. Gacia, Kielce: Jedność 2000, s. 368-388.
- KUŚMIERZ J., Profesorowie Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach w latach 1727-1918, [w:] In vinculo communionis. Księga jubileuszowa ku czci biskupa kieleckiego Kazimierza Ryczana w 60. rocznicę urodzin, red. T. Gacia, Kielce: Jedność 1999, s. 169-203.
- LUZBETAK L.J., Kościół a kultury. Nowe perspektywy w antropologii misyjnej, Warszawa: Verbinum 1998.

- Niedziela Misyjna dn. 20 października, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 16(1929), nr 5, s. 199.
- Niedziela Misyjna w Kielcach, „Gazeta Tygodniowa” [Kielce] 22 XI 1932, nr 47, s. 564.
- Niedziela Misyjna, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 22(1934-1935), nr 11, s. 277.
- Okólnik do duchowieństwa bp. Augustyna Łosińskiego, Kielce 6 X 1936, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 23(1936), nr 10, s. 274-275.
- OLSZEWSKI D., Kultura teologiczna w Kielcach, [w:] Pamiętnik świętokrzyski. Studia z dziejów kultury chrześcijańskiej, red. L. Kaczanowski A. Massalski, D. Olszewski, J. Szczepański, Kielce: Kieleckie Towarzystwo Naukowe 1991, s. 65-78.
- OLSZEWSKI D., Wprowadzenie historyczne, [w:] Katalog duchowieństwa i parafii diecezji kieleckiej 1999, Kielce: Kuria Diecezjalna 1999, s. 34-36.
- OLSZEWSKI D., Reorganizacja Seminarium Duchownego w Kielcach za rektoratu ks. Macieja Majerczaka (1841-1848), „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 53(1977), nr 4-5, s. 229-243.
- OLSZEWSKI D., Sługa Boży ks. Józef Pawłowski (1890-1942), [w:] Męczennicy za wiarę 1939-1945, red. W. M. Moroz, A. Datko, Warszawa: Michalineum 1996, s. 101-106.
- PAWŁOWSKI J., Związek Misyjny Kleru, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1921, nr 11, s. 235.
- Przywileje duchowe udzielone członkom Związku Misyjnego Duchowieństwa, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1938, nr 10, s. 399-400.
- PYCIA J., Nad Cichą, cz. 2, Kielce: J. Łęski 1937.
- Seminaryum Kieleckie. Rys historyczny i dokumenty, oprac. F. Puchalski, Kielce: 1901.
- Sprawy misyjne, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 23(1936), nr 5, s. 145.
- SZYMAŃSKI J., Duszpasterze Polonii i Polaków za granicą. Słownik biograficzny, t. I, Lublin: Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kolbuszowej 2010.
- SZYMAŃSKI J., Duszpasterze Polonii i Polaków za granicą. Słownik biograficzny, t. III, Rzeszów: Bonus Liber 2020.
- TOMASZEWSKA M., KADŁUBOWSKA I., ŁABA J., Stowarzyszenie Misji Afrykańskich, „Collectanea Theologica” 75(2005), nr 2 („Biuletyn misjologiczno-religioznawczy” 93), s. 165-177.
- WRÓBEL T., Dzieje Seminarium Duchownego w Kielcach na przestrzeni 250 lat, [w:] Księga jubileuszowa 1727-1977. 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach, Kielce: Kuria Diecezjalna w Kielcach 1977, s. 51-176.
- WRÓBEL T., Nauczanie filozofii i teologii w Kieleckim Seminarium Duchownym (1727-1962), „Nasza Przeszłość” 1983, t. 59, s. 97-163.
- Z seminarium duchownego, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 16(1929), nr 5, s. 199.
- Z Seminarium Duchownego, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 20(1932-1933), nr 11, s. 286-287.
- ZAPŁATA F., Dzieło misyjne w nauczaniu Kościoła, „Zeszyty Misjologiczne” 2008, t. 1, cz. 1, s. 134 n.
- ZDANOWSKI J., Seminarjum Duchowne w Kielcach. Rys historyczny w dwóchsetną rocznicę założenia, Kielce: Drukarnia „Jedność” 1927.
- ZDANOWSKI J., Z walki o wolność Kościoła pod zaborem rosyjskim. Karta z dziejów Seminarium Duchownego w Kielcach u schyłku XIX stulecia, Kielce: Administracja „Przeglądu Homiletycznego” 1925.
- ZIĘBA N., Z dnia na dzień przez stulecia 9 września 1727 r., [w:] Kalendarz świętokrzyski 2005, red. J. Daniel, Kielce: Jedność 2004, s. 277.

Źródła internetowe

<https://awers-rewers.pl/zbior/ks-wieczorek-misjonarz-salezjanski/> [dostęp: 23.03.2023]

https://pl.wikipedia.org/wiki/Leon_Piasecki [dostęp: 23.03.2023]

https://silesia.edu.pl/index.php/Bazgier_Pawe%C5%82 [dostęp: 23.03.2023]

DZIAŁALNOŚĆ KOŁA MISYJNEGO IM. O. JANA BEYZYMA
W KIELECKIM SEMINARIUM DUCHOWNYM
(1920-1940)

Streszczenie

W okresie międzywojennym (1918-1939) w Seminarium Duchownym w Kielcach funkcjonowało wiele organizacji zrzeszających kleryków, nastawionych na formację przyszłych księży. Jedną z nich było Koło Misyjne im. o. Jana Beyzyma (1927-1940). Formowało się ono przez kilka lat i w 1927 r. przyjęło ostateczny kształt organizacyjny. Prowadziło ożywioną i wieloraką działalność w seminarium i na terenie diecezji. Naczelnym zadaniem Koła była formacja misyjna samych kleryków i alumnów. Odbywała się ona poprzez prezentację referatów o tematyce misyjnej, wyświetlanie przeźroczy i filmów oraz czytelnictwo prasy misyjnej. Koło prowadziło też dzieła miłosierdzia na rzecz misji. Do najważniejszych działań organizacji należała krucjata modlitewna, wsparcie finansowe i rzeczowe dla misjonarzy polskich na Kresach, w Afryce i Azji oraz utrzymywanie stałej korespondencji z misjonarzami. Koło propagowało ideę misyjną na terenie diecezji kieleckiej poprzez organizowanie w parafiach i szkołach odczytów, wygłaszanie referatów o tematyce misyjnej, urządzenie akademii i wystaw poświęconych misjom, kolportaż czasopism i broszurek misyjnych. Systematyczna i różnorodna działalność alumnów na rzecz misji znalazła uznanie w kraju, nie spotkała się jednak z szerokim odzewem w społeczności katolickiej diecezji, mimo to jego działalność przyczyniła się do utrzymania polskich misjonarzy na placówkach misyjnych na Kresach, w Afryce i Azji.

Słowa kluczowe: Seminarium Duchowne; Kielce; Koło Misyjne Kleryków; misje; misjonarze; pomoc

ACTIVITIES OF THE MISSIONARY CIRCLE OF FATHER JAN BEYZYM
AT THE SEMINARY IN KIELCE
(1920-1940)

Summary

In the inter-war period (1918-1939) at the Seminary in Kielce there were many initiatives in Kielce associating seminarians, aimed at the formation of future priests. One such organisation was the Father Jan Beyzym Missionary Circle (1927-1940). The Circle was forming for several years and in 1927 it took its final organisational shape. The Circle associated seminarians of the Kielce seminary. It carried out lively and varied activities in the seminary and in the diocese. The main task of the Circle was the missionary formation of the seminarians. This took place through the presentation of papers on missionary themes, the screening of slides and films and the reading of the missionary press. The Circle also carried out works of charity for the missions. The most important activities included a prayer crusade, financial and material support for Polish mission-

aries in the Eastern Borderlands, Africa and Asia, and maintaining constant correspondence with missionaries. The Circle promoted missionary ideas in the Kielce diocese. The Circle organised in parishes and schools lectures and presentations on missionary themes, as well as academies and exhibitions devoted to missions; it also distributed missionary magazines and brochures. The systematic and varied activity of the seminarians for the missions found recognition in the country, however, it did not meet with a wide response in the Catholic community of the diocese; nevertheless, its activity contributed to the maintenance of Polish missionaries in missionary posts in the Eastern Borderlands, Africa and Asia.

Keywords: Theological Seminary; Kielce; Clerical Missionary Circle; missions; missionaries; support